

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Motivace nezletilých pachatelů k trestné činnosti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Datum: 17. 8. 2009

Vypracovala: Andrea Kotnová
Vedoucí práce: JUDr. Vladimíra Hájková

Abstrakt

Juvenile offenders' motivation for crime.

My thesis deals with juvenile offenders' motivation for crime. In the theoretical part the basic terminology relating to this issued and considered essential for the issue description is introduced. Futhermore, the criminal activity of juveniles is characterized and the current state of the issue is described. The criminogenous factors leading to criminal activity are defined. These are divided into endogenous and exogenous. The final part of the theoretical part deals with motivation for criminal activity. The main goal/topic of my thesis was to illustrate motivation of juvenile offenders for criminal activity. To a thorough understanding and determination of the issue, sub-objectives were set – to identify endogenous causes of crime committing by juvenile offenders, and comparison of individual offenders and evaluation of their readiness to commit crime. The research questions corresponded with the goals stated. The research was conducted by a qualitative method. The respondents were received through a purpose selection by the PMS institution. To obtain the data, the moderated semi-structured interview technique was chosen. The interviews were recorded using a dictaphone to make the most accurate analysis, and then retyped to a verbatim transcript. To analyze the data the anchored theory method was applied. Coding is based on the principles of the theory. I have used open coding. There were ten juvenile crime offenders who took part in this research as respondents. The research has shown the existence of a few problematic areas that provide grounds for criminal activities. As the fundamental areas have proved to be an inadequate family background and inappropriately spent free time in connection with members of a gang. The research outcomes revealed that the main (dominant) motif was fun and entertainment. Secondary (not frequent) motif was financial profit. The research results have also shown that these offenders tend to commit crime under the influence of alcohol and friends. I believe that my work has revealed new evidence surprising for many people. And that is that criminal activity of juveniles has been declining, being rather a marginal phenomenon (juvenile crime makes up only 2% of the total crime rate), and brutality and severity of offences committed by juveniles does not reach such a gravity as it is presented by the media. I

would like to recommend the results of the thesis to be used as a basis for a preventive action in the field of juvenile delinquency. Due to the findings, more efficient and effective preventive programs could be set up to eliminate this socio-pathological phenomenon so that a favourable social climate could be established.

Má práce se věnovala motivaci nezletilých pachatelů k trestné činnosti. V teoretické části jsem se v úvodu zabývala několika základními pojmy, které považuji za zásadní ve vztahu k této problematice. Následně jsem charakterizovala trestnou činnost nezletilých pachatelů a popsala současný stav této věci. Dále jsem definovala kriminogenní faktory vedoucí k trestné činnosti. Tyto jsem rozdělila na endogenní a exogenní. V závěru teoretické části jsem se zabývala motivací k trestnému činu. Hlavním cílem/tématem mé práce bylo objasnit motivaci nezletilých pachatelů k trestné činnosti. K důkladnému zjištění a pochopení tohoto problému jsem si stanovila dílčí cíle – zjištění endogenních příčin páčání trestné činnosti těmito pachateli, a porovnání jednotlivých pachatelů a vyhodnocení jejich sklonů k páčání trestné činnosti. Výzkumné otázky korespondovaly se stanovenými cíli. Výzkum jsem provedla metodou kvalitativní. Respondenty jsem získala účelovým výběrem přes instituci – PMS. K získání dat jsem zvolila techniku moderovaného polostrukturovaného interview. Rozhovor jsem pro co nejpřesnější rozbor nahrávala na diktafon a následně přepsala do písemné podoby doslovnou transkripcí. Pro analýzu dat jsem užila metodu zakotvené teorie. Z této teorie pak vychází kódování. Já jsem užila kódování otevřené. Respondenty se mi stalo 10 nezletilých pachatelů trestné činnosti. Výzkum ukázal existenci několika problematických oblastí, ze kterých vyvstávají příčiny k páčání trestné činnosti. Jako nejzákladnější se ukázaly být nevhodné rodinné zázemí a nevhodně trávený volný čas ve spojitosti s partou. Výsledky výzkumu odhalily, že hlavním (převažujícím) motivem byla legrace a zábava. Vedlejším (méně častým) motivem byl pak finanční prospěch. Výzkumem se také podařilo zjistit, že tito pachatelé mají sklony k páčání trestné činnosti pod vlivem alkoholu a kamarádů. Domnívám se, že má práce odhalila pro mnohé nový poznatek. A to ten, že kriminalita nezletilých pachatelů klesá, je spíše okrajovým jevem (podílí se pouze 2% na celkové kriminalitě),

a brutalita a závažnost činů páchaná nezletilými nedosahuje takové závažnosti jak je prezentováno médii. Svou práci bych doporučila jako podklad pro preventivní činnost v oblasti kriminality mládeže. Díky zjištěným poznatkům by bylo možno lépe a účinněji nastavit preventivní programy, kterými by se eliminoval tento sociálně patologický jev, a díky čemuž by se v naší společnosti vytvořilo příznivé sociální klima.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Motivace nezletilých pachatelů k trestné činnosti vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Humpolci 25. 5. 2009

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi byli nápomocni radami, cennými zkušenostmi i materiálními podklady při získávání potřebných informací. Mé poděkování patří také všem respondentům za jejich ochotu a spolupráci. Rovněž chci poděkovat i mé mamince za trpělivost a pochopení, které projevila v době, kdy jsem se věnovala zpracovávání této práce.

V neposlední řadě děkuji vedoucí mé bakalářské práce JUDr. Vladimíře Hájkové za její vstřícnost, podnětné a cenné rady a její ochotu a spolupráci při konzultacích.

Obsah

Úvod	8
1. Současný stav	11
<i>1.1 Základní pojmy .....</i>	<i>11</i>
1.1.1 Motivace	11
1.1.2 Nezletilý	12
1.1.3 Osoba mladší 15 let	13
1.1.4 Mládež	13
1.1.5 Kriminalita	13
1.1.6 Protiprávní čin	15
1.1.7 Provinění	15
1.1.8 Trestný čin	16
1.1.9 Čin jinak trestný	16
<i>1.2 Současný stav .....</i>	<i>19</i>
1.2.1 Charakteristika trestné činnosti nezletilých	16
1.2.2 Současný stav a vývoj trestné činnosti nezletilých	18
1.2.3 Kriminogenní faktory	22
1.2.4 Motivace trestného činu	38
2 Cíl práce a výzkumné otázky	42
2.1 Cíl práce	42
2.2 Výzkumné otázky	42
3 Metodika	43
3.1 Metoda výzkumu	43
3.2 Zkoumaný soubor	46
4 Výsledky	47
4.1 Studie	47
4.2 Analýza výsledků	65
4.3 Odpovědi na výzkumné otázky	74
5 Diskuze	75
6 Závěr	81

7 Klíčová slova	86
8 Seznam použitých zdrojů	87
9 Přílohy	91

Úvod

Kriminalita dětí patří bezesporu mezi závažné sociálně patologické jevy. Je tedy právem často diskutována a stala se pravidelným kriminologickým tématem.

Věk pachatelů trestné činnosti klesá. Věková hranice takto zasažených dětí se bohužel strmě posunuje do věku, kdy by si měly hrát a užívat si bezstarostné a krásné dětství. Naproti tomu jsou nuceni čelit dennodennímu tlaku vnějšího prostředí v podobě rozvádějících se rodičů, patologických jevů, problematických vrstevnických vztahů, nechápajících učitelů či konzumním hodnotám společnosti. Všechny tyto negativní zkušenosti pak zapadají mezi kameny, kterými si dítě dláždí vlastní cestu životem. Formují osobnost dítěte, mají vliv na utváření hierarchie hodnot, citovost i smysl pro odpovědnost dítěte. Mohou tak jeho vývoj nenapravitelně poškodit a ústít ke kriminálnímu chování.

Na trestnou činnost dětí mají vliv vývojové prvky osobnosti, kriminogenní faktory, ale zároveň také schopnost dítěte tyto negativní jevy identifikovat a eliminovat. Na rozdíl od dospělého jedince jsou pro dítě určité jevy nepřekonatelné. Podřizuje se jim, a pokud dojde ke kontaktu s „vhodnými“ podmínkami, dovedou ho až účasti na kriminálních deliktech. V tomto směru je tedy nutné věnovat pozornost příčinám i podmínkám vzniku dětské kriminality, a následně pak jejímu řešení. Důvodem pro zvýšenou pozornost k příčinám tohoto negativního jevu je skutečnost, která ukazuje, že při užití vhodné reedukační a resocializační strategie je velmi dobře možná pozitivní změna u dětských pachatelů. Bohužel je však nutné podotknout, že období dětství není jen stádiem pozitivního formování, ale rovněž i obdobím, kdy může dojít k psychickým, sociálním i mravním deformitám. Ty poté mohou být předzvěstí budoucí delikventní dráhy jedince. Je proto nutné věnovat zvýšenou pozornost ochraně dětí. Je důležité dopřát jim zdravé prostředí pro vytvoření hodnot a pro výběr své životní cesty.

Společnost rovněž překypuje množstvím sociálně patologických jevů. Ty mají největší dopad právě na děti, jelikož tato skupina je velice náchylná k jakýmkoli negativním jevům či změnám.

Všechna výše uvedená tvrzení dále rozvíjím ve své bakalářské práci. Má práce hodnotí současný stav kriminality nezletilých, součástí práce je také rozbor statistických údajů týkající se tohoto fenoménu. Zejména však analyzuje spouštěče kriminálního chování, a na základě toho seznamuje s motivací nezletilých pachatelů k trestné činnosti. Mým cílem bylo především objasnit na základě jakého motivu se tito pachatelé dopouští trestné činnosti. K tomu bylo nutno objasnit kriminogenní faktory.

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila tedy v době, kdy se delikvence dětí a mladistvých stává stále aktuálnějším tématem. Výběr tohoto tématu byl ovlivněn řadou faktorů. Podílel se na tom fakt, že je to velmi závažné téma, které se dotýká každého z nás. A proto považuji za důležité věnovat tomuto sociálně patologickému jevu maximum pozornosti. Vzhledem k tomu, že děti jsou zárukou naší budoucnosti, se domnívám, že není na místě obracet se k této problematice zády. Velikým motivem pro mne byla rovněž možnost kombinace psychologických, psychiatrických, sociálních a právních aspektů, které tvorba této práce vyžadovala. K výběru tématu přispělo i to, že jsem zde mohla uplatnit znalosti a zkušenosti z mé praxe na probační a mediační službě a u sociálního kurátora. Toto téma je pro mne zajímavé i z profesního hlediska, jelikož bych se v budoucnu chtěla věnovat problematice kriminality mladistvých, ať už na probační a mediační službě či jako sociální kurátor pro mládež.

1. Současný stav

1.1. Základní pojmy

1.1.1 Motivace

Pojmem motivace nám psychologie dává odpovědi na otázky po důvodech lidského chování. Avšak tomuto termínu „není v psychologii přisuzován zcela jednotný obsah.“¹ Například Pavlovský pojmem motivace rozumí „hybné síly chování.“ Chceme-li tedy dle autora porozumět chování druhého člověka, musíme se identifikovat s motivy jeho chování. Motivem je pak míněna „vnitřní pohnutka jednání.“ Z toho tedy vyplývá, že „proces motivace je uváděn v chod vnitřními dispozicemi – motivy.“²

Dle Nakonečného pojmy „motivace a motiv vyjadřují vnitřní procesy a stavy, které vysvětlují zaměřenost chování na dosažení určitého cíle.“ Funkcí motivace je pak uspokojování potřeb individua, tj. udržování jeho fyzického a psychického zdraví.³

Člověk má tedy ke svému chování důvod – motiv. „Ten má svůj zdroj ve vnitřní a vnější situaci individua.“⁴ V lidském chování je tedy uplatňována řada nejrůznějších motivů. Jejich klasifikaci se však dosud nepodařilo sjednotit. Pavlovský za základní druhy motivů považuje pudy, potřeby, zájmy, sklony a ideály. Autor udává, že takovéto pořadí rovněž odpovídá i vývojovému pojetí vytváření hierarchické struktury lidských motivů. Kdy z motivů převážně biologicky podmíněných (jako jsou pudy a některé potřeby) se vyvíjí motivy specificky lidské.⁵

---

¹ NAKONEČNÝ, M. Motivace lidského chování, 2004, s. 26

² PAVLOVSKÝ, P. Soudní psychiatrie a psychologie, 2001, s. 161

³ NAKONEČNÝ, M. Motivace lidského chování, 2004, s. 7, 16

⁴ NAKONEČNÝ, M. Motivace lidského chování, 2004, s. 17

⁵ PAVLOVSKÝ, P. Soudní psychiatrie a psychologie, 2001, s. 162

V souvislosti s lidským chováním je nutné zmínit emoce. Někdy motivy doprovázejí, jindy mohou být emoce samy silnými motivy jednání. „Emoce jsou tedy základními motivačními činiteli.“⁶

Psychologický rozbor motivace podle Pavlovského předpokládá:

- kvalitativní a kvantitativní posouzení různých stránek psychických procesů, schopností, motivačních dispozic osobnosti, převládajících způsobů chování v běžných i zátěžových situacích, typických obranných strategií, aktuálního psychického i tělesného stavu (všechny souhrnně označujeme jako „vnitřní determinanty chování“)
- zhodnocení podmínek a vnějších vlivů, které se v jednání jak situačně, tak dlouhodobě uplatnily (ty představují „vnější determinanty chování“).

S tímto rozbohem koresponduje Madsenův model motivace.⁷ K těmto determinantům chování rovněž ale přidává interakci zmíněných determinant, kdy se vzájemně ovlivňují a modifikují.

Tato část psychologické práce dává odpovědi na otázky „osobnosti“ a „motivace.“⁸

Veškeré lidské chování tedy je výsledkem interakce osobnosti a prostředí. Porozumět mu lze jen na základě důkladného poznání struktury a dynamiky osobnosti ve vztahu k situačním a sociálním faktorům.

1.1.2 Nezletilý

„Je obsahově i významově opakem zletilosti. Nezletilý je fyzická osoba, která nedovršila 18 let věku nebo nenabyla zletilosti manželstvím. Na časové ose života vyjadřuje období od narození do nabytí zletilosti. S nezletilostí z občanskoprávního

---

⁶ NAKONEČNÝ, M. Motivace lidského chování, 2004, s 28

⁷ GILLERNOVÁ I., BOUKALOVÁ H. Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, 2006, s. 22

⁸ PAVLOVSKÝ, P. Soudní psychiatrie a psychologie, 2001, s. 169

hlediska je spojena způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti. Nezletilí však mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené jejich rozumové vyspělosti odpovídající jejich věku. Tato způsobilost zaniká smrtí nebo prohlášením fyzické osoby soudem za mrtvou. Trestní právo tento pojem neužívá, i když v trestněprávní praxi je často využíván pro označení osob ve věku do 15 let.“⁹

1.1.3 Osoba mladší 15 let

„Z pohledu počítání času v trestním řízení pojem „osoba mladší 15 let“ vyjadřuje časové údobí, ve kterém fyzická osoba, která před dovršením 15 let spáchala čin jinak trestný, je beztrestná.“¹⁰ Vyplývá to z Trestního řádu (dále jen TRŘ), který tuto osobu označuje jako „osobu, která pro nedostatek věku není trestně odpovědná.“¹¹ Tato kategorie osob rovněž podléhá zvláštnímu režimu při výslechu svědka.¹² Trestní zákon (dále jen TZ) v některých skutkových podstatách (např. skutková podstata tr. činu pohlavního zneužívání dle § 242 TZ) tímto pojmem označuje osoby požívající zvýšené trestně právní ochrany.

1.1.4 Mládež

Mládeží se rozumí souhrn dětí mladších 15 let a mladistvých.¹³ Dle věku může tedy být tato skupina označována jako osoby od 0 do 18 let.

1.1.5 Kriminalita

Tento termín označuje „úhrn činů uvedených v trestním zákoně obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu. V obecném slova

---

⁹ CHMELÍK, J. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi, 1995, s. 3

¹⁰ CHMELÍK, J. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi, 1995, s. 3

¹¹ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 11 písm. d)

¹² Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 102

¹³ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 2 písm. b)

smyslu je to zločinnost, tedy společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti.“¹⁴

S tímto trestně právním pojetím kriminality koresponduje Bouřovo legální (juristické) pojetí kriminality. To znamená, že „souhrn jednání, chápaný jako kriminalita, posuzuje tuto jako trestné činy – tedy omezení jen na jednání, jež naplnily znaky skutkové podstaty trestného činu.“ Vedle tohoto pojetí autor uvádí rovněž i sociologické. Zde je kriminalita chápána jako „souhrn jednání pro společnost škodlivých.“ Tento pohled dle autora umožňuje kritický přístup k platnému trestnímu právu a lépe vyhovuje empirické povaze kriminologie.¹⁵

Kriminalitu můžeme členit na zjevnou (registrovanou) a skrytou (latentní). Zjevná je charakterizována jako trestná činnost, která vyšla najevo, byla evidována v oficiálních statistikách. Rozeznáváme následující statistiky kriminality v ČR: Policejní kriminální statistiku, Statistiku Ministerstva spravedlnosti a Statistiku vězeňské služby ČR.¹⁶ Latentní kriminalita je taková, o které se orgány činné v trestním řízení nedozví., není registrována v oficiálních statistikách. Míra latentní kriminality bývá ovlivňována řadou skutečností – tolerance poškozených (neoznámí trestný čin), nedostatečná formální i neformální kontrola, zábrany z strany poškozených (sexuální delikty), obava ze msty ze strany pachatele atd.¹⁷

Kriminalitu lze rozdělit do několika kategorií:¹⁸

- majetková kriminalita
- hospodářská kriminalita
- násilná kriminalita
- mravnostní kriminalita
- kriminalita s extremistickým podtextem

---

¹⁴ ICM NIDM MŠMT. Kriminalita a delikvence – charakteristika, 2007

¹⁵ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 10

¹⁶ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 33

¹⁷ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 34

¹⁸ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 36 – 50

- nelegální migrace
- organizovaný zločin
- terorismus
- kriminalita páchaná v oblasti silničního provozu
- kriminalita páchaná v oblasti železniční dopravy
- vandalismus, uliční kriminalita
- ochrana utajovaných skutečností

Není předmětem této práce podrobně charakterizovat jednotlivé typy kriminality, proto jsem se omezila pouze na jejich výčet.

„Kriminalita patří mezi závažné sociálně patologické jevy, které narušují harmonický vývoj společnosti. Je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivá. Kriminalita narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu značné imateriální a materiální škody, způsobuje jednotlivým obětem škody fyzické, psychické a společenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry.“¹⁹

1.1.6 Protiprávní čin

Tímto činem se myslí „provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný.“²⁰

1.1.7 Provinění

Proviněním je míněn trestný čin spáchaný mladistvým, přičemž stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost musí být větší než malý.²¹ Pojetí provinění je ovšem totožné s pojetím trestného činu dospělého pachatele. Stejně jako je tomu u dospělého, vyžaduje se, aby byly současně naplněny dva znaky, dvě podmínky: čin musí vykazovat

¹⁹ NĚMEČEK, A. Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona č. 218/2003 Sb., 2008, s. 9

²⁰ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 2 písm. a)

²¹ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 6 odst. 1), 2)

znaky uvedené v zákoně (formální znak) a současně musí být nebezpečný pro společnost (s modifikací, že se vyžaduje vyšší stupeň nebezpečnosti pro společnost, tj. stupeň nebezpečnosti činu musí být vyšší než malý). Jde tedy pouze o odlišné označení trestného činu spáchaného mladistvým, nikoli o odlišnou konstrukci trestného činu. Nejde o samostatnou kategorii deliktů.²²

1.1.8 Trestný čin

Trestným činem je čin pro společnost nebezpečný. Je spáchán osobou starší 18 let a musí splňovat znaky uvedené v TZ. Stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost musí být vyšší než nepatrný.²³

1.1.9 Čin jinak trestný

Čin jinak trestný by za normálních okolností byl podle Trestního zákona trestným činem, ale není zde naplněn některý z formálních znaků skutkové podstaty trestného činu nebo zde není naplněn stupeň společenské nebezpečnosti pro společnost.²⁴ Jedná se o děti, které nedosáhly 15 let svého života a o mladistvé, kteří nedosáhli takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohli rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost.²⁵

1.2 Současný stav

1.2.1 Charakteristika trestné činnosti nezletilých

„Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. To je dáno stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páchaní trestné činnosti. Mládež páchá

---

²² JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou, 2004, s. 14 - 15

²³ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 3

²⁴ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou, 2004, s. 7

²⁵ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou, 2004, § 5 odst. 1)

trestnou činnost častěji se spolupachateli a ve skupině. Trestná činnost je ve většině případů páčána živelně pod vlivem momentální situace (převládá emotivní motivace oproti rozumové). Impulsem pro trestnou činnost je v řadě případů alkohol, případně jiná návyková látka zvyšující agresivitu a nepřiměřené reakce. Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu. Trestná činnost se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení.“²⁶

„Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti souvisejí se somatickými znaky pachatele, např. vyšší rychlostí pohybu, mrštností, obratností, menší postavou a nižší váhou. Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých. Mladí pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. automobily, motocykly, videa, televizory, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, léky apod.). Věci získané z trestné činnosti bývají rozdělovány ve skupině. Finanční prostředky se zpravidla utrácejí společně. Při dělení je patrná hierarchie a podíl na spáchané trestné činnosti.“²⁷

Většina trestných činů připisovaná dětem a mladistvým, je páčána poměrně malou skupinou dětských a mladistvých delikventů mužského pohlaví = tzv. intenzivní pachatelé²⁸. Proti této menšině stojí většina pachatelů, která se dělí o zbytek trestných činů páchaných touto věkovou kategorií. Z toho Čírtková²⁹ odvozuje základní vzorce kriminálního chování u mládeže – tj. chronický a epizodický. Zároveň uvádí existenci dvou odlišných typů nezletilých a mladistvých pachatelů – chronický celoživotní pachatel aneb recidivista a nezletilý/mladistvý delikvent. Chronický pachatel (kriminálník) je již od útlého věku jedinec nápadný pro své těžko ovladatelné chování. Kuchta³⁰ charakteristiku doplňuje ještě o přítomnost společensky neakceptované formy

---

²⁶ MV ČR. Návrh systémového přístupu Návrh systémového přístupu k péči o dětské a mladistvé delikventy – Rozbor situace v oblasti péče o delikventní mládež

²⁷ MV ČR, Návrh systémového přístupu Návrh systémového přístupu k péči o dětské a mladistvé delikventy – Rozbor situace v oblasti péče o delikventní mládež

²⁸ GJURČOVÁ, J., ŽÁRSKÝ, M. Vývoj kriminality v České republice se zvláštním zřetelem na kriminalitu dětí a mládeže, 1999, s.3

²⁹ ČÍRTKOVÁ, L., Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých, 2003

³⁰ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 276

chování (záškoláctví, gambling apod). Dle Čírtkové k prvním kontaktům s místy oficiální kontroly dochází zpravidla již v intervalu mezi 6. až 12. rokem věku. Kriminální chování však přetrvává i v dospělosti, obraz jeho trestné činnosti je velmi pestrý, intervaly mezi recidivou se zkracují. Nezletilý delikvent zahajuje konflikty s normami mezi 11. a 13. rokem věku, objevuje se typický obraz juvenilní delikvence. Tito delikventi se dopouštějí především příležitostné kriminality. Se vstupem do světa dospělých však vyhasíná problematické jednání a jedinci se stávají konformními. Je to tím, že si dětští či mladiství delikventi v průběhu svého dětství do období puberty osvojili dostatečný repertoár prosociálního chování, který jim pomáhá zařadit se do společnosti. Toto dokládá i Kuchta³¹ a dále k tomu dodává, že motivem jejich jednání je zvědavost, touha po dobrodružství nebo snaha předvést se či zapadnout do party.³²

1.2.2 Současný stav a vývoj trestné činnosti nezletilých

„Trestná činnost dětí a mladistvých se velmi těžko zjišťuje, prokazuje, vyšetřuje a postihuje. Latence u kriminality dětí a mladistvých se odhaduje jako větší než část evidované kriminality a její morální následky jsou považovány za společensky závažnější, než je tomu u dospělých.“³³ Na základě výzkumů prováděných v USA³⁴ se odhaduje, že kriminalita mládeže je 4x-10x větší, než jak je zaznamenáno v oficiálních statistikách. Lze vycházet z toho, že rovněž na území ČR je trestná činnost mládeže větší než uvádějí oficiální statistiky.³⁵

Je nutností zmínit, že dívky se páchání trestné činnosti podílí ve výrazně menší míře než chlapci. V letech 1990–2003 se podíl dívek u obžalovaných mladistvých pohyboval okolo 6,4%. V případě závažných násilných trestných činů je jejich podíl ještě nižší, naopak zvýšený podíl dívek byl zaznamenán u drogových deliktů.³⁶

---

³¹ srovnej KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 273

³² KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 276

³³ MAREŠOVÁ, A. Kriminalita mládeže. Trestní právo, 2005, č. 4, s. 16.

³⁴ REGOLI, R. M., HEWITT, J. D. Delinquency in Society a Child-centered Approach, 1991, s. 36

³⁵ viz KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 269 – 270

³⁶ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 270

Ze statistik lze vyčíst, že nejčastějším typem kriminality jdoucí na vrub nezletilým je majetková trestná činnost.

Ze statistických údajů uvedených na internetových stránkách Policejního prezidia ČR³⁷ jsem vypracovala graf, kde jsou uvedeny nejčastější činy páchané nezletilými za rok 2008. Viz Příloha č. 1. Ze statistik vyplývá následující trestná činnost:

- **Majetková trestná činnost**

Nejčastějšími činy delikty, kterých se nezletilí dopouští, jsou majetkové činy. Největší část z majetkových trestných činů zaujímají tzv. krádeže prosté (733 případů). Z této kategorie byly nejpočetnější kapesní krádeže (120 případů), krádeže motorových vozidel (121 případů), krádeže věcí z motorových vozidel (134 případů) a krádeže v bytech (54 případů).

Druhou velkou část majetkových trestných činů představují tzv. krádeže vloupáním (549 případů). Tj. např. do obchodů (60 případů), do restaurací (21 případů), do kiosků (47 případů), do škol (28 případů), do bytů a domů (98 případů) apod.

Do majetkových trestných činů lze započítat rovněž trestné činy poškozování cizí věci, kterých se nezletilí také často dopouští (104 případů).

- **Ostatní kriminalita**

Ihned po majetkové trestné činnosti následuje tzv. ostatní kriminalita. Zde je nejčastějším činem sprejství (268 případů), poté následuje nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů (89 případů), výtržnictví (73 případů), maření výkonu úředního rozhodnutí (25 případů), požáry (21 případů).

---

³⁷ <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>

- **Násilná trestná činnost**

Třetí místo v četnosti výskytu můžeme ve statistikách nalézt násilné činy (499 případů). Tyto lze zároveň považovat za nejzávažnější. Sem patří zejména vraždy (3 případy), dále loupeže (260 případů), úmyslné ublížení na zdraví (108 případů), vydírání (71 případů), porušování domovní svobody (23 případů), nebezpečné vyhrožování (17 případů).

- **Zbývající kriminalita**

Další skupinou trestných činů, které nezletilí páchají, je tzv. zbývající kriminalita. Jedná se hlavně o dopravní nehody silniční, páchané nedbalostně (32 případů). Šíření poplašné zprávy (11 případů) a ostatní trestnou činnost (159 případů).

- **Mravnostní trestná činnost**

Nepříliš časté, ale velmi závažné, delikty jsou trestné činy mravnostního charakteru (93 případů). Sem lze v případě nezletilých pachatelů řadit hlavně znásilnění (9 případů), pohlavní zneužívání (71 případů) a ohrožování mravnosti (9 případů).

- **Hospodářská trestná činnost**

Poslední ve výčtu trestných činů jsou hospodářské trestné činy (65 případů). Zde je možné zmínit především neoprávněné držení platební karty (44 případů).

Z výše uvedených dat a informací jsem vytvořila graf (viz Příloha č. 2), ve kterém jsou znázorněny nejzávažnější a dále nejčastější trestné činy (provinění), které spáchali nezletilí pachatelé za rok 2008.

Pokud bych měla informace zhodnotit, musím jako první zmínit fakt, že nejzávažnější trestný čin, za který lze vraždu považovat, se v roce 2008 vyskytl v porovnání s ostatními trestnými činy nejméně. Oproti tomu nejčastěji páchané trestné činy (provinění) byly krádeže prosté. Druhé místo v četnosti výskytu zaujímá sprejerství a v závěsu následují loupeže a krádeže vloupáním. V menší míře se poté objevují

úmyslné ublížení na zdraví, poškozování cizí věci, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů, výtržnictví, vydírání a pohlavní zneužívání, v závěru je znásilnění a jako poslední vraždy.

V tomto výčtu nejčastějších trestných činů, které nezletilí spáchali, můžeme vidět určitý trend. A to takový, že nejčastěji jsou páchany „nejméně závažné trestné činy“, které postupně přecházejí až k těm „nejzávažnějším“, jako je například právě vražda nebo znásilnění. Méně závažné, bagatelní trestné činy nezletilých (mládeže) nejsou z větší části odhaleny a stíhány. Dle Kuchty³⁸ „...tato skutečnost souvisí s vyšší tolerancí společnosti vůči pachatelům méně závažných trestných činů z řad dětí a mládeže, neboť porušování práva je u dětí do jisté míry vnímáno jako normální, vývojově podmíněný jev.“

Co se týká vývoje kriminality nezletilých pachatelů, tak dle současných výzkumů počet evidovaných (objasněných) trestných činů každoročně klesá. Zároveň také klesají počty nezletilých známých delikventů. Celkový pokles kriminality těchto pachatelů je dle Marešové³⁹ ovlivněn především poklesem jimi spáchané, evidované majetkové kriminality, konkrétně pak krádeží. K největšímu poklesu došlo v roce 2002, kdy došlo k výrazné novelizaci trestního zákona a upravila se výše škod pro účely trestního řízení, zvýšila se částka určující hranici trestní odpovědnosti u některých majetkových trestných činů z původních 2 000,- Kč na 5 000,- Kč.⁴⁰

„Přetrvávajícím problémem v posledních letech je skutečnost, že nedochází k poklesu počtu násilných trestných činů páchaných nezletilými, především loupežím, ale naopak k jejich trvalému nárůstu. Analýzy kriminality dětí a mladistvých potvrzují názor, že kriminalita mládeže (alespoň podle počtu evidovaných trestných činů) narůstá

---

³⁸ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 269

³⁹ MAREŠOVÁ, A., Kriminalita dětí a mládeže v ČR, 2008, <http://www.viod.cz/cz/agis/anotace-prednasek/kriminalita-deti-a-mladeze-v-cr.html>

⁴⁰ VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., a kol. Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí, 2004, s. 8

s věkem – rozdíl v absolutních počtech dvanáctiletých delikventů je zhruba dvojnásobně nižší než počet delikventů čtrnáctiletých.“⁴¹

Na znepokojující fakt upozorňuje rovněž i Smola⁴², kdy varuje před neustále se snižující věkovou hranicí prvopachatelů a rostoucí brutalitou a devastací při útocích na napadený objekt.

Na závěr předkládám podíl nezletilých pachatelů na celkové trestné činnosti. Tato skupina pachatelů v posledním roce podílela pouze 2% na celkové kriminalitě. Viz Příloha č.

1.2.3 Kriminogenní faktory

„Příčinami kriminality mládeže se zabývala řada kriminologických biologicky, psychologicky či sociálně orientovaných teorií.“⁴³

„Některé faktory ovlivňující delikvenci mládeže jsou pro období dětství a dospívání specifické, případně hrají významnější roli než v jiných obdobích života.“⁴⁴

„Za determinující faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mladistvých jsou považovány ty, které formují osobnost člověka. Jde zejména o okolnosti bezprostředně ovlivňující chování a jednání jedince, které od dětství vytváří hierarchii hodnot či smysl pro odpovědnost atd.“⁴⁵

„Kriminogenní faktory jsou velice různorodé. V reálných situacích se od sebe nedají oddělovat, protože se jejich působení vzájemně prolíná a prostupuje.“⁴⁶

---

⁴¹ MAREŠOVÁ, A. Kriminalita dětí a mládeže v ČR, 2008, <http://www.viod.cz/cz/agis/anotace-prednasek/kriminalita-deti-a-mladeze-v-cr.html>

⁴² SMOLA, Z. Děti-záruka naší budoucnosti, 2001, s. 77

⁴³ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 273

⁴⁴ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 274

⁴⁵ CHMELÍK, J. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi, 1995, s. 5

⁴⁶ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 28

Dispozice k neadekvátnímu chování, které při nevhodném výchovném působení může přerůst až do trestné činnosti, mohou pramenit z nejrůznějších poruch či poškození mozku, jako např. porodní komplikace, úrazy, apod.⁴⁷ „Příčiny lze rovněž hledat v poruchách osobnosti a nemalý vliv na delikventní chování mají rovněž vrozené znaky osobnosti. Další možnou příčinou delikventního chování mládeže je spatřována ve vnějších příčinách a to v rodině, škole, vrstevnících a ve špatně tráveném volném čase.“⁴⁸

Příčiny dětské delikvence lze tedy dělit na dvě základní skupiny: endogenní a exogenní.

I. Endogenní (vnitřní) faktory

Endogenní příčiny vznikly účinkem vnitřních vlastností organismu.⁴⁹ Konkrétní dispozice jedince tvoří obecný rámec jeho možností a stojí často u kořenů odlišného socializačního vývoje jedinců, a to i ve stejném či obdobném výchovném prostředí. Člověk si při svém narození přináší na svět určité dispozice, které ve většině případů nejsou ani špatné ani dobré. O těchto dispozicích lze pouze konstatovat, že některé z nich jsou rizikovější než jiné.⁵⁰

Endogenní faktory můžeme rozdělit na biologické vlivy a vlivy osobnostní:

◆ Biologické (dědičně) vlivy

Genetická zakotvenost lidského chování je aspekt současnými společenskými vědami stále nedoceněný. Téměř všechny osobnostní vlastnosti i většina lidských postojů, a dokonce i zájmů je dědičná. Co se však týká lidské individuální charakteristiky, je v tomto směru dáván větší důraz na vliv prostředí (zejména vliv rodiny a jiných skupin). Tento vliv je i více prozkoumáván než-li právě ten genetický. Dědičnost však nemůže být v žádném případě podceňována. I když sama sice delikventní chování nezapříčiňuje, může toto jednání umocnit zejména v kombinaci se

⁴⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie, 2004, s. 389

⁴⁸ NĚMEČEK, A., Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona 218/2003 Sb., 2008, s. 12

⁴⁹ NIKL, J. Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, 2000, s. 51

⁵⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie, 2004, s. 389

sociálními a osobnostními vlivy. Genetická vloha může zvýšit nebo snížit možný vliv okolí na pozdější chování.⁵¹

„Souhrn dědičných předpokladů – genotyp – představuje většinou pouze dispozice ke vzniku určité, normální či patologické vlastnosti organismu. V tomto smyslu lze říci, že genetické vlohy určují míru rizika vzniku nějaké psychické odchylky. Jejich konkrétní projev je ve větší či menší míře závislý na kvantitě i kvalitě stimulů vnějšího prostředí. Jak pro normální, tak v ještě větší míře pro patologické vlastnosti je důležitá otázka míry, v níž mohou být psychické vlastnosti předurčeny geneticky, a nakolik jsou naopak ovlivnitelné prostředím. Tato míra, neboli heritabilita je u různých normálních vlastností různá. V zásadě platí, že čím je genetická odchylka od normy závažnější, tím méně se zde mohou uplatnit vlivy prostředí.“⁵²

K doložení významu vlivu dědičnosti na kriminalitu dokládám několik výzkumných studií. Vzhledem k tomu, že na tuto problematiku není v mé bakalářské práci místo, umístuji tyto výzkumy do Přílohy č. 8.

„V souvislosti s biologickými vlivy je třeba zmínit fakt, že předpoklady pro delikventní jednání mládeže může pramenit z poškození mozku, které vzniklo v prenatálním, perinatálním či postnatálním období. Velký vliv zde má jak chování matky v těhotenství (užívání léků, kouření, alkohol či drogy), tak i možný komplikovaný průběh porodu, který může zapříčinit mozkovou dysfunkci a s tím související problémy (a poruchy). Jedna z možných příčin kriminality mládeže může být i vrozená biologická anomálie, či odlišný vzhled dítěte nebo jeho zhoršený zdravotní stav. Příkladem může být invalidita dítěte, který díky svému handicapu stojí v dětském kolektivu na okraji, je zesměšňováno a ponižováno pro své postižení. Reakcí na toto jednání může u některých z takto postižených dětí přerůst v neadekvátní až

---

⁵¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 21

⁵² BEDNÁŘ, M. Volný čas a kriminalita dětí a mládeže, 2006, s. 14

kriminální chování, které je snahou o uspokojování potřeb nebo vykompenzování způsobených duševních traumat.“⁵³

◆ **Vlivy osobnostní**

Mezi faktory, které podmiňují vznik kriminálního jednání, můžeme zařadit i osobnostní dispozice jedince. O antisociálním chování jedinců tedy mohou rozhodovat: úroveň obecných rozumových schopností (inteligence), poruchy osobnosti a vybrané vrozené znaky osobnosti jedince, o nichž se předpokládá, že se podílejí na kriminálním chování mládeže.⁵⁴

a) Intelligence

Ke konstitučním disponujícím předpokladům se obvykle počítá i snížená úroveň rozumových schopností. Celkově snížená úroveň rozumových schopností představuje pro dítě handicap v mnoha situacích. To ústí k větší zranitelnosti nepříznivými vlivy a zároveň ke snadnějšímu vyvolávání nepříznivých reakcí. Pro takové dítě je poté obtížné navazovat sociální vztahy nebo vytvářet sociální dovednosti. To může vést ke konfliktům, které v pozdějším věku mohou přerůst i v kriminální jednání.⁵⁵

Do jaké míry však samotný intelekt přímo ovlivňuje delikventní chování? Negativní vliv na delikvenci dětí můžeme najít jak v inteligenci nadprůměrné, tak v inteligenci podprůměrné.⁵⁶ „Souhrnně lze říci, že méně nadané děti jsou více sugestibilní, snadno podléhají silnějším, a to i negativním vzorům, mají větší potřebu skupinové identity a sounáležitost ke skupině pro ně bývá často významnějším faktorem než respektování morálních a sociálních norem. Častěji se u nich setkáváme se socializovanými poruchami chování, snaha zavděčit se může podmiňovat krádeže, násilnické chování a podobnou delikventní činnost. Na druhé straně spektra stojí děti s nadprůměrným intelektem, který není-li v harmonii s emočním vývojem, může vést k uvědomování si výlučnosti v negativním slova smyslu. Takový jedinec nemá-li

⁵³ NĚMEČEK, A. Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona 218/2003 Sb, 2008, s. 14

⁵⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 54 – 55

⁵⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 32

⁵⁶ srovnej NIKL, J. Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, 2000, s. 54

dostatečně rozvinuty vyšší morální city, může disponovat svým intelektem jako „zbraní“, svoje oběti vnímá jako hloupé a méněcenné a neváhá je zneužívat.“⁵⁷

b) Poruchy osobnosti

Psychopatie je pojímána jako „trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu.“⁵⁸ Osoba stížená touto poruchou má pak opakované, stereotypní konflikty v sociálním prostředí a okolí ji považuje přinejmenším za podivína. U dětí je však velmi těžké odlišit povahové změny vyvolané probíhajícím dospíváním od stálých povahových rysů, případně od projevů psychického onemocnění.⁵⁹

I přesto, že je porucha osobnosti podmíněna geneticky, výchovou může být usměrněna.⁶⁰

10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí uvádí následující druhy osobnostních poruch, které mohou mít vztah ke kriminálnímu jednání: disociální, emočně nestabilní a smíšenou poruchu osobnosti.⁶¹ Tyto poruchy popisuje např. Tuček & Chodura.⁶²

c) Znak osobnosti

Impulzivita se často uvádí jako znak osobnosti, o němž se předpokládá, že se podílí na kriminálním chování mládeže. Dá se definovat jako „neschopnost odložit uspokojení“. Je prokázáno, že osoby, které se chovají delikventně, dávají přednost okamžitému uspokojení před uspokojením vzdáleným. Často i v případech, kdy odměna za oddálené uspokojení potřeby je mnohokrát vyšší než zisk, který okamžité uspokojení potřeby přinese.⁶³

---

⁵⁷ SVOBODOVÁ, T. Aktuální otázky dětské delikvence, 2007, s. 18

⁵⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 31

⁵⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 31

⁶⁰ Srovnej ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. Kriminalita mládeže, 2001, s. 34

⁶¹ <http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/poruchy-osobnosti/67.html>

⁶² TUČEK, J., CHODURA, V. Psychiatrie, 2005, s. 42 - 43

⁶³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 55 – 56

Dalším znakem osobnosti, který má souvislost s protiprávním jednáním je *sebehodnocení*. Zde je výzkumy prokázáno, že většina lidí jednajících delikventně má velmi nízké, negativní sebehodnocení a neváží si sami sebe. Jejich sebehodnocení je zmatené a plné protikladů. Naproti tomu u menší skupiny delikventně jednajících mládeže lze nalézt až nerealisticky zvýšené sebehodnocení. Což má souvislost s pohotovostí k agresivní obraně vlastní osoby. Je ale dokázáno, že osoby, které se dopouštějí trestných činů opakovaně, mají obecně v průměru nižší sebevědomí než ti, kteří se proti zákonu provinili jen jednou. Z tohoto tvrzení lze rovněž definovat delikventní chování. Některými autory je definováno jako „pokus člověka s nízkým sebehodnocením zvýšit pocit vlastní hodnoty kriminálním činem v podmínkách, které mu neumožňují, případně blokují běžnou, společensky přijatelnou formu potvrzování vlastní hodnoty studijními výsledky, prací, sportovními výkony, úspěšně realizovaným vztahem k člověku opačného pohlaví, založením rodiny atp.“⁶⁴

Při rozboru znaků osobnosti podílející se na kriminálním chování mládeže je nutné se rovněž zmínit se o *morálce*. Obecně vzato, osoba, která se dopouští trestné činnosti, má z hlediska běžného názoru vždy narušenou morálku. Tento pojem lze rozložit na tři složky s nestejným vlivem na lidské chování:

- morální názory
- morální postoje
- zvnitřněné morální usuzování

Průzkumy, které se prováděly na delikventně se chovající mládeži, ukázaly, že nejsou v podstatě žádné extrémní rozdíly mezi nimi a nedelikventní mládeží co se týče prvních dvou bodů. I delikventně se chovající mládež ví, co je „dobré“ a co „zlé“. Dobře vědí, že to, co provedli, dělat neměli. Jen cítí o něco menší zábrany k provedení trestného činu než jiní mladí lidé. Zároveň také nepocítují takový pocit viny a studu. U druhého bodu může dojít k rozporu pouze v případě, kdy delikventní jedinec je členem určité extremistické skupiny (satanisté, skinheadi). V takovém případě má morální

---

⁶⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 55 – 56

postoje zavrženíhodné z hlediska obecné morálky. Určité rozdíly lze nalézt také ve třetím bodě, který se týká zvnitřněného morálního usuzování. Tuto problematiku řešil Kohlberg.⁶⁵ Jeho výsledky lze jednoduše prezentovat tak, že „delikventně se chovající jedinci mají ve srovnání s nedelikventními osobami nižší schopnost vcítění, hůře jsou schopni hodnotit situaci očima druhého, snadněji se cítí ohroženi, nedostatečně vnímají, jak se cítí ohrožený druhý, špatně si vykládají záměry druhých, jejich vlastní akce jsou podnikány bez respektu k druhým lidem“.⁶⁶ Výše uvedený závěr souvisí s nedostatečnou, resp. intenzivní empatií, kterou lze nalézt především právě u delikventně jednajících mládeže.

Dalšími znaky, ve kterých se delikventně a nedelikventně jednající mládež liší, jsou *komunikační dovednosti a způsob řešení konfliktů*. Jak se dá předpokládat, delikventně jednající mládež nedává příliš velký důraz významu lidského chování, komunikační dovednost nepovažují za důležitou a konflikty či problémy řeší agresivněji a zkratovitěji.⁶⁷

Výše uvedeným lze uzavřít problematiku endogenních příčin delikventního jednání mládeže. Jak již bylo uvedeno v úvodu, tyto faktory se významně podílí na delikvenci dětí. I přes to je však důraz kladen příčinám exogenním. Tyto jsou v této souvislosti zmiňovány častěji.

II. Exogenní (vnější) faktory

Vnější příčiny delikvence dětí se mohou charakterizovat jako vliv sociálního prostředí. Osobnost mladého člověka se vyvíjí v určitém sociálním mnohovrstevnatém kontextu. Ten pak dle svého charakteru vhodně či nevhodně osobnost formuje. Stejně sociální prostředí ovšem nemusí působit stejným způsobem na všechny jedince, kteří jsou jeho působením dotčeni. Naopak, různí jedinci (dle svého dosavadního

---

⁶⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 57 – 59

⁶⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, s. 59

⁶⁷ MATOUŠEK O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, s. 59

psychického vybavení) vnímají vliv stejné sociální reality různě. Někteří jsou imunní vůči určitým jevům či podnětům, někteří jsou velmi citliví.⁶⁸

Vzhledem k tomu, že mnoho faktorů vyplývá ze společenského života, lze rozlišovat faktory v oblasti sociální, kulturní, politické, ekonomické a právní.⁶⁹

a) Faktory v oblasti sociální

◆ Rodina

Na selhání jedince ve společnosti se především podílí nedostatečná výchova v rodině, narušené nekvalitní výchovné prostředí, nezáměr a nevhodné příklady dospělých.⁷⁰ „Rodina je prvním a základním sociálním prostředím člověka. Rodinné prostředí slouží jako pevné zázemí, kde dítě může nalézt porozumění, klid, bezpečí, ochranu a pomoc. Právě vzhledem k neobyčejně silnému podbarvení výchovy v rodině je její vliv na vývoj jedince naprosto základní. Rodiče jsou pro děti největší přirozenou autoritou, podle nich se učí žít a napodobují jejich chování, jednání a zvyky. Prostřednictvím rodičů se dítě seznamuje se světem a se společností. Negativní vzory v rodině, zanedbávající, ale i nepřiměřeně ochranná výchova mohou znesnadnit harmonický rozvoj osobnosti a být příčinou příští delikvence.“⁷¹

„Rodinná výchova je základem a má určující význam při formování osobnosti mladého člověka i pro jeho mravní vývoj. Mladý člověk si má z rodinné výchovy především odnášet do života správný vztah a úctu k základním principům a hodnotám. Neplní-li však rodinná výchova základní výchovné funkce, jsou již tím dány větší předpoklady pro vznik kriminogenního prostředí“.⁷²

Současná rodina by měla plnit tyto funkce:⁷³

- funkci ekonomickou

---

⁶⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie, 2004, s. 391

⁶⁹ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 28

⁷⁰ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 28

⁷¹ SVOBODOVÁ, T. Aktuální otázky delikvence, 2007, s. 19

⁷² CHMELÍK, J. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi, 1995, s. 7

⁷³ NIKL, J. Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, 2000, s. 32

- funkci výchovnou
- funkci biologickou
- funkci emocionální

„...velké části trestných činů se dopouští mladiství, kteří pochází především z nefunkčních rodin, které neplní své sociální funkce, nebo které se dokonce rozpadly.“⁷⁴

Zde předkládám konkrétní typy rodin, které se často objevují v anamnézách mladých delikventů:

- a) Nízký věk rodičů při vstupu do manželství
- b) Nechtěné dítě
- c) Nepřítomnost mužského či ženského vzoru
- d) Příchod nového partnera do rodiny
- e) Výchovné zanedbání
- f) Rodiny nefunkční na základě sociálně patologických jevů
- g) Špatná ekonomická úroveň rodiny
- h) Přelidněnost bytů
- ch) Rodiny s ekonomickým nadbytkem
- i) Nízká úroveň vzdělání rodičů⁷⁵

Úroveň výchovy v rodině je tedy ovlivňována dvěma skupinami faktorů. Kvalitativními, které tvoří vztah rodičů k dítěti, kvalita výchovného působení, vzdělání rodičů a sociální status rodiny. Dále kvantitativními, které tvoří množství času věnovaného dítěti, hmotné zabezpečení aj.⁷⁶

◆ Škola

„Škola je instituce, která je pro dítě na druhém místě, co se týče výchovy. Pobývá v ní většinu dne (někdy je ve škole delší dobu, než jakou pak tráví se svými

⁷⁴ NĚMĚČEK, A. Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona č. 218/2003 Sb., 2008, s. 19

⁷⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie, 2004, s. 392 – 395

⁷⁶ TŮMA, T. Kriminalita dětí a mládeže v okrese Náchod, 2006, 21 – 22

rodiči), význam školy v životě dítěte je tedy rozhodně nemalý.“⁷⁷ Dnešní škola však již dávno neplní pouze vzdělávací funkci, nýbrž má rovněž vliv na osobnostní a morální vývoj člověka. To znamená, že škola by tedy měla děti nejen kvalifikovat pro budoucí práci, ale také vychovávat k občanské angažovanosti. A to vše ve spolupráci s rodinou.⁷⁸

„Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině, kde bylo stále středem pozornosti. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu – nucenému vstávání v určitou dobu, vyučovacím hodinám děleným přestávkami a odpolední či večerní přípravě na školu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo jako ostatní děti.“⁷⁹

Za základní kriminogenní faktory ve školské výchově Chmelík označuje především tyto:⁸⁰

- a) nepravidelná školní docházka
- b) špatný prospěch
- c) nevhodné chování k učitelům, žákům
- d) arogantní přístup učitele k žákům
- e) špatná spolupráce rodičů se školou
- f) nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy

◆ **Vrstevnické skupiny**

Vrstevnická skupina je oporou při vytváření individuální identity dítěte. To se pak může uspokojivě definovat příslušností ke skupině (tzv. skupinovou identitou), která mu dopomáhá překonávat nejistotu v osamostatňování se, v jeho individuaci. Vazba na skupinu však snižuje individuální zodpovědnost a zvyšuje pocit sebevědomí a sebejistoty. Tohoto pocitu by jedinec jinak pravděpodobně nedosáhl. Sebevymezení příslušnosti ke skupině je relativně snadné a jedinec tak získá uspokojující obraz sebe

⁷⁷ NĚMEČEK, A. Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona č. 218/2003 Sb., 2008, s. 22

⁷⁸ MATOUŠEK, O., KKOFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 67

⁷⁹ BEDNÁŘ, M. Volný čas a kriminalita mládeže, 2006, s. 22

⁸⁰ CHMELÍK, J. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi, 1995, s. 9

sama bez větší námahy. Skupinová identita je významnou součástí individuální identity, která v tomto období prochází zásadní proměnou a vzhledem k tomu není dostatečně stabilní.⁸¹

V dnešní době děti tráví mezi svými vrstevníky stále více času. Ať již hovoříme o školních třídách či o neformálních skupinách. Během vývoje dítěte se kontakty s vrstevníky stávají stále významnějšími, protože vytváří pro dítě nový horizont společenských rolí, které bude v budoucnu hrát. Význam vrstevnických vztahů se významně akcentuje především v období puberty, kdy zapojení jedince do skupiny vrstevníků je jedním z nutných předpokladů socializace.⁸²

Za významnou vrstevnickou skupinu můžeme považovat školní třídu. Pokud je její složení nevyhovující, může to představovat velkou zátěž. Pobyť ve škole je pak pro něj frustrující, nenachází uspokojení mezi vrstevníky a často u něj dochází k psychickým problémům.

Školní třídy určitý díl na delikvenci dětí mít mohou, ale ještě jistě větší podíl k trestným činům mají party.

„Nedostatečný vliv rodiny na výchovu mladistvých a nezletilých, nedostatek zájmové činnosti, deficit citových vazeb a následný nadbytek volného času vede k tomu, že mládež svůj volný čas tráví „poflakováním se“ po ulicích a „zabíjením“ svého volného času, bez přítomnosti aktivit užitečných pro rozvoj člověka a společnosti. Takováto mládež má tendence se sdružovat do part a společně trávit svůj volný čas většinou nepřínosným způsobem pro ně samé, ale i pro okolí, což později může vést ke kriminálnímu chování. Sdružování se do part má úzkou souvislost se záškoláctvím, kdy mladší žáci chodí za školu společně se staršími a zkušenějšími, od kterých se napodobováním učí patologickému jednání vrcholícím kriminalitou, přičemž se jedná o palčivý problém zejména větších městských aglomerací.“⁸³

---

⁸¹ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie, 2005, s. 371

⁸² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie, 2004, s. 397

⁸³ BEDNÁŘ, M. Volný čas a kriminalita dětí a mládeže, 2006, s. 23

„Partu lze definovat jako časově stálější skupinu lidí, kteří se sdružují na základě určitých společných potřeb, názorů a zájmů a mají obvykle vytvořenou určitou hierarchickou strukturu. Ty mohou být plně v souladu se zájmy společnosti, která je může podporovat. Jsou to zejména party, které se zabývají svojí, společensky žádoucí či prospěšnou zájmovou činností. Opakem tohoto uskupení je parta negativní, kterou zahrnujeme mezi skupinovou trestnou činnost.“⁸⁴

„Důvody, proč se mladý člověk stává členem party, můžeme shrnout do několika základních. Jedná se o nedostatečný vliv a působení rodiny, nedostatek zájmové činnosti, nadbytek volného času, porušené citové vazby.“⁸⁵ „Je tedy více než zřejmé, že mezi nevhodným využitím volného času a delikvencí mládeže často existuje příčinná souvislost a negativní vliv part je pokládán za druhý nejvýznamnější faktor působící na páčání trestné činnosti mládeže, po rodinném prostředí.“⁸⁶

Vrstevnické prostředí tedy může být významným „spouštěčem“ při páčání trestné činnosti. Ta je výrazně spojena s potřebou mladých lidí trávit svůj čas ve skupině vrstevníků. Potřeba v tomto slova smyslu je většinou podmíněna neradostným životem v rodině, ve škole, a jedinec pak hledá útočiště mezi obdobně stíženými vrstevníky.⁸⁷ „Děti, které jsou postiženy právě nefunkční rodinou, mají mnohem silnější potřebu po kladném přijetí vrstevnickou skupinou než děti s dobrým rodinným zázemím. Pro děti s nefunkční rodinou totiž obecně platí, že tam, kde selhává rodina, nastupuje vliv party. Proto, aby byly do party přijaty, a udržely si své postavení, jsou schopny čehokoliv a podmínkou pro udržení si své pozice je často právě páčání trestného činu, jakožto siláckého gesta.“⁸⁸

---

⁸⁴ BEDNÁŘ, M. Volný čas a kriminalita dětí a mládeže, 2006, s. 24

⁸⁵ TŮMA, T. Kriminalita dětí a mládeže v okrese Náchod, 2006, s. 26

⁸⁶ BEDNÁŘ, M. Volný čas a kriminalita dětí a mládeže, 2006, s. 26

⁸⁷ MATOUŠEK O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 83

⁸⁸ NEMEČEK, A. Protiprávní činy a sankce dle zákona č. 218/2003 Sb., s. 27

Je ale zjištěno, že nejenom děti z nefunkčních rodin se stávají členy delikventních skupin. Velký podíl na přidružení se k takovýmto partám mají rovněž děti s nižším IQ, přičemž mohou pocházet z fungujících rodin. V životě těchto dětí totiž hraje velkou úlohu nápodoba.⁸⁹

Trestná činnost jedince probíhá v delikventní skupině kvalitativně odlišně než při individuálním páčání trestného činu. Skupina zmnohonásobňuje možnosti jedince. Odpovědnost za činy se přesouvá na vůdce či inspirátora, případně zcela zaniká pod vlivem „kolektivního“ rozhodnutí. Zábrany vůči sociálně patologickým činnostem se rozplývají, pod tlakem skupiny jsou realizovány impulzivní a nedomyšlené nápady.⁹⁰

◆ **Drogy, alkohol**

Psychoaktivní jsou Vágnerovou⁹¹ označovány látky „které mohou měnit psychický stav, obvykle subjektivně žádoucím způsobem. Důsledkem jejich užívání může být akutní intoxikace, abúzus nebo závislost.“

Velmi negativní příčinou přispívající k páčání kriminálních deliktů je alkoholismus a návykové látky. Vliv psychoaktivních látek je nejzřetelnější u majetkové trestné činnosti, při které si pachatelé touto činností opatřují prostředky na obstarání drogy. Aplikace drog či užívání alkoholu se také výrazně promítá do násilné kriminality - kdy při působení návykové látky se sníží práh pro spuštění agresivity a následnému kriminálnímu jednání. Přičemž takového chování by se jedinec v normálním stavu nedopustil. Právě drogy, nebo kombinace alkoholu a drog, mohou mít někdy za příčinu neuvědomované chování, které může mít někdy až fatální následky.⁹²

---

⁸⁹ VEČERKA, K. a kol. Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí, 2004, s. 75

⁹⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie, 2004, s. 386

⁹¹ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby, 2003, s. 66

⁹² SOCHŮREK, J. Vybrané kapitoly ze sociální patologie, 2001, s. 21

◆ Volný čas

Hofbauer ⁹³ definuje volný čas jako „činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.“ Autor dále uvádí funkce volného času: odpočinek, zábava, rozvoj osobnosti.

Problém nastává v momentě, kdy děti neumí volný čas využívat. Děti skutečně volný čas po škole mají. Mohly by, a mnohdy ho i chtějí účelně využívat, ale v jeho nabídkách ani v možnostech vlastní účasti se však neumí orientovat.

V dnešní době má dítě mnoho příležitostí k volnočasovým aktivitám. Stojí před širokou paletou relativně snadno dostupných možností, z nichž si vybrat může, někdy však nedovede. Pokud jedinec neumí na předkládané možnosti kladně reagovat, zůstává u nicnedělání a nudy nebo podléhá protispoločenskému jednání. „Příčinou takového selhání bývá nedostatek přesvědčivých a motivujících informací a z toho vyplývající malý zájem.“ ⁹⁴ Smysluplná realizace volného času rozvíjí osobnost dítěte, probouzí zdravé sebevědomí a upevňuje správný způsob života. To ale vyžaduje aktivní přístup. Neznalost toho, jak využít existujících možností, posiluje izolaci dítěte od volnočasových aktivit. Zároveň ztěžuje vstup do dalších oblastí života. Výrazem snahy uniknout z denního stereotypu a nudy se pak stávají různé způsoby chování dětí. Jedním z nich je například spejstství. ⁹⁵

Jak uvádí Švestková ⁹⁶ „Leading children and young people to healthy life style, to adoption of positive social behaviour and personality development, to rejection of all forms of self-destruction and lawbreaking is thus the basic principle of strategy of prevention of negative social-pathological behaviour.”

---

⁹³ HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas, 2001, s. 13

⁹⁴ HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas, 2004, s. 44

⁹⁵ HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas, 2004, s. 44

⁹⁶ ŠVESTKOVÁ, R. Leisure time activities as prevention of socio-pathological behavior, 2006, s. 97

b) Faktory v oblasti kulturní

Kultura bývá charakterizována jako „soubor materiálních a duchovních hodnot vytvořených lidmi v procesu vývoje společnosti.“⁹⁷ Kriminogenní faktory však musíme hledat v organizaci lidské činnosti, ve vytváření soustav společenských norem a pravidel, v systému vytváření vztahů mezi lidmi. Vzhledem ke společenské povaze člověka musí zákonitě i část starostí o výchovu a vzdělávání přebírat společnost, protože na kvalitě výchovy a vzdělávání člověka závisí i kvalita života ve společnosti. Typickými kriminogenními faktory v této oblasti pak jsou: vznik či vytvoření pro společnost nežádoucích morálních vlastností a hodnotového zaměření člověka, přednostní uspokojování vlastních zájmů a potřeb, neúcta k cizímu majetku, napodobování „úspěšných“ vzorů (násilí, sex, brutalita), aj.⁹⁸

c) Faktory v oblasti politické

Politiku můžeme charakterizovat jako „souhrn činností společenských vrstev, skupin, jimiž mezi sebou řeší vzájemné konflikty z použití moci nebo v boji o moc“.⁹⁹ Politika ovlivňuje celý společenský život – tvorba a realizace práva, právních norem, výchovný systém, sociální systém apod. Nedostatečné kontrolní mechanismy moci pak vytvářejí například podmínky pro bujení a projevy rasizmu, xenofobie, zneužívání státního majetku. Umožňují vytváření neúčinných a nedůsledných nařízení a pravidel, nedostatečnou kontrolu a nejasné stanovení pravomoci zodpovědnosti atd.¹⁰⁰ Typickými kriminogenními faktory pak jsou: majetková trestná činnost, asociální chování a vandalizmus, nezodpovědné nakládání se státním majetkem, podvody, porušování autorských práv atd.¹⁰¹

d) Faktory v oblasti právní

Růst kriminality je spojen s nedodržováním zákonů. Jedním z důvodů, proč jsou zákony nerespektovány, obcházeny a porušovány je nízká úroveň právního povědomí

---

⁹⁷ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 29

⁹⁸ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 30

⁹⁹ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 30

¹⁰⁰ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 30 – 31

¹⁰¹ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 31

občanů. Každá demokratická společnost předpokládá dodržování zákona, jeho porušování pak přináší represe ze strany státu, které zasahují do života občanů.¹⁰² Příčiny a podmínky vzniku těchto faktorů můžeme zejména nalézat v mezerách v legislativě, v častých obměnách právních norem, v nesystémovém přístupu při řešení kriminality, v nedostatečné přípravě a výbavě orgánů činných v trestním řízení, v oslabené autoritě policistů, v obtížné vymahatelnosti práva atd.¹⁰³ Typickými kriminogenními faktory pro tuto oblast pak budou: obcházení zákona a jeho porušování, neúcta k právu, nárůst organizovaného zločinu atd.¹⁰⁴

Dle Kuchty¹⁰⁵ „jsou v současné době v kriminologii zpravidla akcentovány multifaktorové směry, založené na myšlence, že existuje více příčin vedoucích k delikventnímu chování dítěte, které působí vedle sebe, navzájem se ovlivňují a podmiňují“. Toto dokládá i Flouri, který popisuje tzv. „cumulative risk approach.“¹⁰⁶ Autor k tomu uvádí ... risk factors do not occur in isolation, it is the combination of various risk factors... No one risk factor is seen as more important than another, risk factors is interchangeable. Risk is viewed as an accumulation of stressors, and the number of risks that children experience carries more gravity than the experience of any particular risk. In the classic approach to cumulative contextual risk in child psychiatry, organismic characteristics as well as proximal and distal qualities of environment are modelled collectively. Cumulative risk is calculated by a simple summation of multiple risk categories.

Z multifaktorové koncepce příčin delikvence mládeže vychází také *Greenwoodův model prediktorů delikventního chování* (viz schéma v Příloze č. 6). Obsahuje 5 základních provázaných kategorií – rodinné charakteristiky, biologické a somatické vybavení, rodinné zkušenosti, signály predelikventního chování a trestnou činnost a také kategorii příležitostí, vrstevnických vztahů a zkušeností.

---

¹⁰² BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 31

¹⁰³ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 31

¹⁰⁴ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 31

¹⁰⁵ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 278

¹⁰⁶ FLOURI, Eirini., Contextual risk and child psychopathology, 2008, s. 913 – 916

1.2.3 Motivace trestného činu

„Motivace trestného činu je pro vyšetřování velmi podstatnou záležitostí. Jestliže objasníme motivaci pachatele, podaří se pravděpodobně zjistit, proč trestný čin spáchal, co ho k tomu vedlo.“¹⁰⁷

Objasnění pohnutek vedoucí k trestné činnosti je součástí zjišťování skutečného stavu věcí, které provádějí orgány trestního řízení. V rozboru motivace trestného činu se hodnotí subjektivní stránka trestného činu. Zaměřuje se na procesy osobnosti, které činí její jednání srozumitelným a objasňují, proč se jedinec v určité situaci zachoval právě takovým způsobem. K pochopení motivace nějakého činu je nezbytné poznat a pochopit osobnost dotyčného člověka. K tomu nám pomáhají jak objektivní materiály (např. v podobě psychologického vyšetření), tak i subjektivní reference posuzovaného. „Soustavy motivů jsou podkladem individuálně charakteristických motivačních dispozic, které se projevují tíhnutím k činům určitého obsahu, zaměřením, k určitým cílům. Zaměření vychází jednak z podnětů a příležitostí obsažených ve vnějším prostředí, jednak z vlastností osobnosti, promítají se v něm individuální vlohy, schopnosti, potřeby, charakter a zkušenosti, ale též patologické odchylky.“¹⁰⁸

„Motivace trestného činu je důležitá pro celé trestní řízení. Je jedním z klíčových faktorů, od něhož se odvíjí i právní kvalifikace trestného činu. Je nezbytná pro přístup k pachateli v průběhu vyšetřování (např. zda bude vzat do vazby, či bude vyšetřován na svobodě, pro stanovení výše a druhu trestu). Motivace je ústředním pojmem jak ve fázi „hledání“ pachatele, tak ve fázi obvinění konkrétní osoby i ve vyšetřování všech okolností skutku.“¹⁰⁹

Vhledem k neexistenci jednotné teorie motivace, o kterou se dá ve forenzněpsychologické praxi opřít, musíme zůstat u hodnocení pravděpodobnosti

---

¹⁰⁷ GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, 2006, s. 20

¹⁰⁸ PAVLOVSKÝ, P. Soudní psychiatrie a psychologie, 2001, s. 161 – 163

¹⁰⁹ GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, 2006, s. 20

působení jednotlivých motivačních faktorů či sil. To platí zejména při psychologické konzultační činnosti, kdy v raných fázích vyšetřování trestného činu vyvozujeme jeho motivaci převážně z indicií, které nám poskytuje místo trestného činu, výběr oběti, způsob provedení trestného činu, použité nástroje, předpokládané chování pachatele po činu apod.¹¹⁰

Základní otázkou je tedy „PROČ“. Proč vlastně děti páchají trestné činy? Co je k tomu vede? Čím jsou motivovány? Motivace k trestné činnosti úzce souvisí s příčinami delikvence. S těmi jsme se seznámili v předešlé kapitole. To znamená, že zde může mít svůj vliv genetika, nefunkční rodina, případně zde figuruje jiný důvod.

Motivací k protiprávnímu chování mládeže nalezneme bezpočet. Nastíním zde alespoň ty nejrozšířenější z nich.

Kriminalita mládeže má nejednou své kořeny v pocitu majetkové nerovnosti. Pocit frustrace pak vede mládež k realizaci svých snů o vyrovnání se okolí a získání jeho respektu prostřednictvím kriminality.¹¹¹ V některých případech můžeme v chování dětských pachatelů nalézt prvky tzv. „zhrzené lásky“. „Mladí lidé své vztahy prožívají velmi emotivně a mnohdy se tento vztah zvrátí ve stejně silně prožívanou nenávist. Nenávist pak může být motivem trestného činu.¹¹² Činy afektivní povahy mohou být také motivovány na základě intoxikace alkoholem a drogami.¹¹³ „Dalším důvodem či motivací pro spáchání trestného činu může být skupina. Pro dobrou pozici ve skupině (partě) jsou mladiství ochotni udělat mnohé, často i věci, které by je normálně ani nenapadly. Jedná se o snahu předvést se, či zaujmout a ukázat se (krádeže v obchodech, přepadení, atd.). Problém skupiny můžeme najít i jinde. Jedná se o tzv. navádění. Silnější jedinci ze skupiny mohou mít uspokojení z toho, že nutí slabšího ke spáchání určitého trestného činu. Ten, jelikož má strach, čin provede.“¹¹⁴ V souvislosti

---

¹¹⁰ GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, 2006, s. 21

¹¹¹ VEČERKA K., a kol. Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí, 2004, s. 59

¹¹² NEMĚČEK, A. Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona č. 218/2003 Sb., 2008, s. 31

¹¹³ Srovnej VEČERKA, K., a kol. Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí, 2004, s.59 a 65.

¹¹⁴ NĚMEČEK, A., Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona č. 218/2003 Sb., 2008, s. 32

s trestnými činy, kde zásadní roli hraje skupina, upozorňuje Kuchta ¹¹⁵ rovněž na násilné, rasisticky motivované trestné činy, kdy ve skupině je pevná hierarchie a platí vlastní pravidla chování. V této souvislosti autor hovoří o tzv. rasistické subkultuře. Velmi významným důvodem, které dítě vede ke spáchání deliktu, je nuda. Pokud se mládež ve svém volném čase nudí, nemá co dělat, vymýšlí různé „zábavy“, často hraničící se zákonem. Proto je velmi důležité, aby někdo nad volným časem mládeže bděl, zároveň aby jejich volno bylo vyplněno (subjektivně i objektivně) akceptovatelnými aktivitami. ¹¹⁶ Zde je opět základním činitelem rodina (zejm. rodiče). Je v jejich kompetenci sledovat zájem jejich dítěte v jeho volném čase. Delikventní mládež se také často domnívají, že jim nehrozí žádný trest. Právní řád pro ně nepředstavuje autoritu. „Klima k takovému uvažování pak podporuje rozšířená a médii podporovaná představa o bezzubosti a pomalosti řešení problému ze strany orgánů ochrany práva.“ ¹¹⁷ „Malé právní vědomí mládeže také často vede k jejich představě, že je možné brát právo do svých rukou. V pozadí různých útoků se objevují takové motivy, jako je např. potrestání nepoctivce, odplata za více či méně skryté rasistické chování nebo msta za všemožné majetkové výhody atd. Čin mladistvého může být také opožděnou obranou, kdy se tato osoba snaží o „narovnání“ určité situace.“ ¹¹⁸

Pokud bych tedy měla shrnout celkově motivaci nezletilých pachatelů k trestné činnosti, pak je to – u majetkové trestné činnosti, snaha rychle získat finanční prostředky na uspokojení většinou jen krátkodobých potřeb (atraktivní a luxusní zboží a oblečení) včetně nákupu alkoholu, cigaret, finanční prostředky na diskotéky, hrací automaty apod., nebo jen snaha vyrovnat se vrstevníkům. U násilné trestné činnosti jde pak převážně o potřebu či snahu na veřejnosti, nebo i v úzkém kruhu, demonstrovat svou sílu, projevit se a dobýt si uznání. U drogových deliktů je hlavní motivací touha po dosud nepoznaných prožitcích nebo snaha o zaimponování. ¹¹⁹

---

¹¹⁵ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky, 2005, s. 273

¹¹⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. Kriminologie, 2004, s. 400

¹¹⁷ VEČERKA, K., a kol. Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí, 2004 s. 58

¹¹⁸ SVOBODÁ, T. Aktuální otázky dětské delikvence, 2007, 28

¹¹⁹ SMOLA, Z., Děti-záruka naší budoucnosti, 2001, s. 80

Jak jsem již zmínila v úvodu, téma motivace splývá s tématem příčin trestné činnosti mládeže, proto další motivy delikventního chování mládeže můžeme nalézt v rodinném prostředí či jiných společenských faktorech (těm jsem se věnovala v kapitole 1. 2. 4 s názvem Kriminogenní faktory). Jak uvádí Říčan ¹²⁰ ... „někdy je zřejmé, že v pozadí trestného činu jsou primitivní destruktivní motivy mající svůj původ v rané deprivaci, zanedbávání dítěte či jeho nadměrném trestání.“

---

¹²⁰ ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D., a kol. Dětská klinická psychologie, 2006, s. 483

2. Cíl práce a výzkumné otázky

2. 1 Cíl práce

1. Hlavním cílem výzkumu mé bakalářské práce bylo zjistit motivaci nezletilých pachatelů ke spáchání trestných činů (činů jinak trestných). Teoreticky jsem se touto problematikou zabývala v teoretické části, nyní jsem se zaměřila na konkrétní pachatele. Pokusila jsem se zjistit, co vede vybrané pachatele k trestné činnosti a zhodnotila jsem jejich motivy.

2. Dílčím cílem poté bylo zjistit příčiny páchaní trestné činnosti těmito pachateli. O těchto příčinách jsem se zmínila v teoretické části jako o endogenních a exogenních. Přičemž já se ve svém výzkumu zabývala pouze těmi exogenními faktory, bez ohledu na endogenní.

3. Cílem mého výzkumu bylo rovněž porovnání jednotlivých pachatelů a vyhodnocení jejich možných sklonů k páchaní trestné činnosti (tzn. rodinné zázemí, sociální prostředí, apod.).

Chtěla bych zdůraznit, že cílem výzkumu rozhodně nebylo řešit, jaká sankce byla uložena za spáchané provinění ani jaký výchovný efekt měla tato sankce. Rovněž nebylo mým výzkumným cílem hodnotit, zda daný respondent uloženou sankci vykonal. Ve svém výzkumu jsem se zaměřila pouze na zkoumání motivace a příčin ke spáchání provinění.

2. 2 Výzkumné otázky

1. Jaké jsou příčiny páchaní trestné činnosti nezletilými?
2. Jaká je motivace nezletilých pachatelů k trestné činnosti?
3. Jaké mají nezletilí sklony k páchaní trestné činnosti?

3. Metodika

3. 1 Metoda výzkumu

Ve svém výzkumu jsem použila metodu kvalitativní. Miovský¹²¹ tento typ výzkumu definuje jako „přístup využívající principů jedinečnosti a neopakovatelnosti¹²², kontextuálnosti¹²³, procesuálnosti a dynamiky¹²⁴ a v jeho rámci se cíleně pracuje s reflexivní povahou¹²⁵ jakéhokoli psychologického zkoumání. Pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod“.

Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je dle Gavory¹²⁶ porozumět člověku. Tedy především chápat jeho vlastní hlediska. To znamená, jak on vidí věci a posuzuje jednání.

Výzkumníkovi kvalitativního výzkumu jde o sblížení se zkoumanými osobami, snaží se o proniknutí do situací, ve kterých tito vystupují, jelikož jen tak jim může porozumět a může je popsat (ve slovní podobě). Popis je výstižný, plastický a podrobný.

Kvalitativní výzkum vychází z filozofie fenomenologie, která zdůrazňuje subjektivní aspekty jednání lidí a úsilím této filosofie je porozumět myšlení a chování člověka.¹²⁷

---

¹²¹ MIOVSKÝ, M., Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, 2006, s. 18

¹²² kvalitativní přístup se tedy nezřídka týká výzkumu fenoménů, které jsou jedinečné a neopakovatelné a které lidé mohou vnímat velmi odlišně a v různých kvalitách a rovinách

¹²³ zohledněním kontextuálnosti zdůrazňujeme fakt, že v psychologii existuje jen málo pravidel či zákonitostí, které by platily obecně. Množství psychologických fenoménů je vázáno pouze na určitý kontext (např. na konstelaci osobnostních vlastností, podmínky místa a času)

¹²⁴ zkoumaný fenomén určitým způsobem vznikl, rozvíjí se a zaniká. To se odehrává v procesu, který je při výzkumu třeba respektovat. Proces se odehrává v čase a nemívá obvykle lineární průběh. Dynamika změn se vlivem různých faktorů neustále proměňuje. Prostřednictvím zkoumání dynamiky procesů okolo nás zjišťujeme nejen, jaké různé faktory mají na daný proces vliv, ale především jaké kvality tyto vlivy nabývají

¹²⁵ při aplikaci kvalitativního výzkumu cíleně pracujeme s tím, že výzkumník se de facto přímo či nepřímo spolupodílí na procesech, které zkoumá. Znamená to, že je určitým způsobem ovlivňuje a sám je jimi také ovlivňován. Snažíme se o porozumění a popsání toho, jak k ovlivňování dochází a jakým způsobem tato interakce mění sám zkoumaný předmět proti situaci, kdy není podroben výzkumu. Zkoumaný předmět tedy není ničím pasivní, ale přizpůsobuje se novým podmínkám a intereaguje s výzkumníkem a výzkumnými nástroji.

¹²⁶ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu, 2000, s. 32

¹²⁷ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu, 2000, s. 31 – 33

Ve svém výzkumu jsem se podrobně zabývala 10 konkrétními nezletilými pachateli trestné činnosti. Chtěla jsem do hloubky zjistit, co je vedlo ke spáchání trestného činu (činu jinak trestného). Jako metodu pro výběr výzkumného souboru jsem zvolila jednu z metod nepravděpodobnostních, a to záměrný (účelový) výběr přes instituce. Hendl¹²⁸ tento typ výzkumu definuje jako „metodu, kdy využíváme určitého typu služeb nebo činnosti nějaké instituce, určené pro cílovou skupinu, která nás výzkumně zajímá“. Já jsem využila služeb Probační a mediační služby ČR.

Jako techniku pro získávání dat jsem zvolila moderovaný rozhovor (interview).¹²⁹ Je to z toho důvodu, že je to metoda umožňující nejen zachycení faktů, ale umožňuje také hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů. Můžeme zde sledovat i určité vnější reakce respondenta, podle kterých poté můžeme pohotově usměrňovat další průběh kladení otázek.¹³⁰

Konkrétně polostrukturované interview, které jsem ve výzkumu využila, můžeme označit jako „rozhovor pomocí návodu“. ¹³¹ Návod je zde reprezentován seznamem otázek či témat, které se musí v rámci daného interview probrat. Záleží na tazateli, jak získá potřebné informace (tzn. jakým způsobem a v jakém pořadí), které jsou nutné pro objasnění problematiky. Polostrukturované interview umožňuje tazateli co nejlépe a nejvýhodněji využít čas pro interview. Pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje dotazovanému zároveň projevit i vlastní názory a zkušenosti.

Před uskutečněním rozhovorů jsem si tedy vytvořila návod (viz tabulku – Příloha č. 7), vycházející z Hendla.¹³² Těmito okruhy jsem se pak v rozhovorech zabývala a snažila se na ně získat odpovědi.

---

¹²⁸ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace, 2005, s. 138

¹²⁹ Miovský termínem interview označuje takový rozhovor, který je moderovaný a prováděný s určitým cílem a účelem výzkumné studie. Neužívá termín rozhovor z důvodu jasného odlišení rozhovoru jako výzkumné metody (interview) a rozhovoru jako formy běžné lidské komunikace.

¹³⁰ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu, 2000, s. 110

¹³¹ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace, 2005, s. 174

¹³² HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace, 2005, s. 174

Ve zmíněné tabulce jsou tedy pouze okruhy témat rozhovorů. V závislosti na konkrétních odpovědích respondentů jsem následně jednotlivé otázky dále konkretizovala doplňujícími podotázkami.

Rozhovory s jednotlivými respondenty jsem provedla na střediscích PMS ČR.

Celý rozhovor jsem pro co nejpřesnější rozbor nahrávala na diktafon a následně přepsala do písemné podoby doslovnou transkripcí. Transkripce je dle Hendla proces převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuse do písemné podoby. Mluvený projev lze převést do literárního opisu, který zachovává dialekt pomocí normální abecedy. Někdy se přenáší text do spisovného jazyka. Očišťuje se od dialektu a chyb ve větné skladbě. Upravuje se stylisticky. Děje se tak hlavně tehdy, pokud se soustředíme především na obsahově-tématickou rovinu.¹³³

Ze získaných informací z jednotlivých rozhovorů jsem následně sestavila studie. V těch jsem se především zaměřila na sociální prostředí, kde daný jednatel žije, dále pak na rodinu, na osobní anamnézu, na školu, na trávení volného času, na respondentovy zájmy a na motivaci k trestnému činu.

Pro analýzu dat získaných z provedených interview jsem užila metodu zakotvené teorie. Tuto teorii popisuje Miovský¹³⁴ jako teorii odvozenou od procesu zkoumání jevu, který reprezentuje. Je vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů. Vždy začínáme zkoumanou oblastí, fenoménem, nikoli teorií, a necháváme, aby se v průběhu výzkumu mohlo „vynořit“ to, co je v oblasti významné, aniž bychom to dopředu nějak předjímalí či označovali.

---

¹³³ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace, 2005, s. 208

¹³⁴ MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, 2006, s. 226

Ze zakotvené teorie pak vychází kódování. Ve svém výzkumu jsem užila kódování otevřené. Kódováním se dle Hendla rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Otevřené kódování vyznačuje, že všechny údaje jsou pečlivě rozebrány na samostatné části a prostudovány. Rozebráním, prozkoumáním a porovnáním údajů se poté zjistí podobnosti či rozdíly. Otevřené kódování lze aplikovat různými způsoby a to tak, že lze kódovat slovo po slovu, podle odstavců nebo podle textů a případů. Výzkumník může toto kódování následně třídit a organizovat, kombinovat a doplňovat v dalších analýzách.¹³⁵

3. 2 Zkoumaný soubor

Výzkum jsem provedla s 10 nezletilými pachateli (10 – 15 let), kteří spáchali trestný čin krádeže dle § 247 TZ nebo loupeže dle § 234 TZ.

S výběrem respondentů mi pomohli úředníci PMS ČR. Zároveň mi zprostředkovali schůzky s jednotlivými pachateli.

Na zkoumaném souboru jsem chtěla zjistit a porovnat motivy, které vedli pachatele ke spáchání trestného činu. Dále jsem u nich zkoumala a komparovala příčiny spáchání trestného činu.

Aby byla znemožněna jakékoli identifikace nezletilých (v souladu s ustanovením §53 zákona č. 218/2009 Sb.) jsou všechna jména respondentů smyšlená, neuvádím jejich věk ani další jiné konkrétní informace, které by mohly vést k jejich případné identifikaci. Zároveň neuvádím střediska PMS ČR, kde jsem výzkum prováděla. Neuvádím ani přepisy rozhovorů.

---

¹³⁵ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace, 2005, s. 246 – 247

4. Výsledky

4.1 Studie

1. STUDIE FILIPA

Rodinná a osobní anamnéza:

Filip je z úplné rodiny. Jeho biologičtí rodiče se však rozvedli. Kontakt s otcem nikdy neudržel, a ani nyní o něm nemá sebemenší informace. Nemá tušení, kde žije ani co dělá, ale lítost kvůli tomu nepociťuje. Po rozvodu žil jen s matkou. Poté si matka našla nového partnera, který se stal Filipovi otčímem. Avšak vztahy mezi nimi nebyly od počátku nijak ideální, vzájemně se ignorovali. Nicméně k žádným závažnějším střetům mezi nimi nedocházelo. Do rodiny přibyli další sourozenci. Matka byla péčí o ně velice zaneprázdněna a tudíž nemohla Filipovi věnovat tolik pozornosti. Otčím mu čím dál více dával najevo, že není jeho synem. Matka však nikdy nepodnikla žádný pokus o narovnání a zlepšení jejich komplikovaného vztahu. Ačkoliv mezi Filipem a matkou občas proběhne menší hádka, v podstatě mají normální vztah. Neshody nejsou závažnějšího charakteru.

Filipova matka i otec pracují v dělnických profesích. Filip dostává 200,- Kč kapesného na měsíc. Tato částka je pro něj ale nedostatečná, a proto si občas najde brigádu a nějaké peníze si přivydělá.

V současné době Filip navštěvuje ZŠ a patří mezi žáky s lepšími známkami. S učením nikdy problémy neměl. V několika případech mu byla udělena poznámka za vyrušování, ale vážnější přestupky neudává. Ve třídě mají moc dobrý kolektiv, má zde spoustu kamarádů. Po skončení ZŠ by chtěl jít na SŠ.

Filip se schází se svými kamarády na náměstí, kde vymyslí program. Většinou však nedělají nic a jen se potulují.

Filipovo dětství probíhalo normálně. Jezdil na tábory a část prázdnin trávil u babiček. Změna nastala v momentě, když se matka provdala za otčím a přibyli sourozenci. Na Filipa tak již nezbyvalo moc času.

Filip nemá téměř žádné záliby. Sport ani jiné aktivity ho nezajímají. Když už něco podnikne, potuluje se s kamarády po okolí, jinak tráví čas doma u televize nebo u počítače. Kamarádů má hodně. Chodí spolu do restaurací, dle Filipa tak 2x – 3x týdně. Tam konzumují pivo, celkem často bývá opilý. Mají vytipovaných pár restaurací, kde jim pivo bez problémů nalijí. Pokud jim někde prodat pivo odmítnou, jdou štěstí zkusit jinam. Když je hezké počasí, koupí si alkohol v obchodě a konzumují ho venku na lavičkách. Na diskotéky nechodí vůbec, neláká ho to. Matce není jeho chození do restaurací lhostejné, často mu domlouvá, ale Filipovi je to jedno, a v žádném případě s tím nechce nic dělat.

Filip občas kouří marihuanu, jinou drogu nikdy nezkusil. Rovněž jeho kamarádi zaujímají obdobný vztah k drogám. Není mu známo, že by někdo z jeho okolí bral pravidelně drogy.

Osoba:

Filip působí dojmem inteligentního hochy. Při rozhovoru byl velmi nejistý, někdy až bojácný. Nemluvil příliš hlasitě, ale z jeho reakcí šlo vyčíst, že si za svými odpověďmi stojí. Otázky týkající se otčima ho rozčilovaly, projevoval při nich zlost. Na otázky reagoval s menším rozmyšlením, odpovídal úsečně, odpovědi nerozváděl. Byla jsem tak nucena pokládat doplňující otázky.

Trestný čin:

Filip se dopustil trestného činu krádeže ve spolupachatelství. Na vině byl alkohol, který jim vnuknul tuto myšlenku. Vše učinil dle svých slov z legrace. Svou vinu doznal a nemíní čin zopakovat. Bere to jako chybu, momentální selhání.

2. STUDIE LUKÁŠE

Rodinná a osobní anamnéza:

Lukáš pochází z úplné rodiny. Otec je díky svému povolání často mimo domov ale Lukáš s ním má dobrý vztah. Matka práci nemá. Její nezaměstnanost a sporadická

přítomnost a účast otce v domácnosti se stala příčinou pro její nadměrné požívání alkoholu. Z tohoto důvodu se nestará příliš intenzivně o domácnost, téměř nic jí nezajímá. Lukáše s ní nepojí příliš vřelý vztah. Rovněž mezi oběma rodiči panují napjaté vztahy. Když je otec doma, téměř ihned vypukne mezi rodiči hádka a nekomunikují spolu. Lukáš má sourozence, mají dobrý vztah. Velkým problémem v rodině je matčin alkoholismus. Problém s pitím si nepřipouští. Na výtky či prosby členů rodiny nereaguje a léčbu odmítá.

Lukáš navštěvuje ZŠ, kde patří mezi horší žáky. A to jak prospěchem, tak i chováním. Hodnocen je téměř pouze čtyřkami, někdy trojkami. Lepší známky v podstatě nemá. S chováním má rovněž problémy. V letošním roce mu byla kvůli neomluveným hodinám snížena známka z chování. Důvodem jeho absencí byl nezájem o školu, prý ho nebaví. Když byl za školou, většinou se toulal městem nebo byl doma a hrál PC hry.

Kromě problémů ve škole měl již problémy se zákonem, kdy byl přistižen při krádeži. Žádné přímé důsledky vyvozeny nebyly. Ve třídě má Lukáš hodně kamarádů. S mnohými se vídá i ve volném čase. Lukášova parta se schází na lavičkách před domem. Tam vymyslí program a vydají se za zábavou.

Dětství mu nejvíce připomínají prázdniny u babičky na vesnici. Jezdil tam rád. Vzhledem k tomu, že matka svou roli neplnila, byly děti rády, že se o ně někdo stará. A babička jim věnovala výbornou a láskyplnou péči. Od smrti babičky se však situace změnila. Prázdniny se staly neorganizovaným časem a nikdo neprojevoval zájem o to, jak děti tráví volný čas, co dělají. Z důvodu nepříznivé finanční situace rodiny byl Lukáš na letním dětském táboře pouze jednou. Rodiče Lukášovi nikdy pravidelně kapesné neposkytovali. Když je otec doma, peníze mu dá, v ostatních případech musí poprosit matku. Již od útlého věku byly děti rodiči fyzicky trestáni. Matka si na dětech vybíjela zlost, otec je trestal, když provedli něco špatného. I přes to, má nyní Lukáš s otcem dobrý vztah. Vztahy mezi rodiči nebyly vždy tak vyhrocené. Když byl Lukáš malý, rodiče měli hezký vztah, rozuměli si. Až když otec přijal náročné zaměstnání, situace se dramaticky změnila. Matka ho začala podezřívat a obviňovat z nevěry, a tím začaly první hádky.

Volný čas Lukáš tráví zejména mezi svými vrstevníky. Většinou jsou venku nebo hrají hry na PC. Někdy se věnuje i sportovní činnosti, kterou dříve pěstoval na závodní úrovni.

Večer se Lukáš chodí poměrně často bavit. 1x týdně chodí s partou na diskotéku, a asi tak 2x do týdne navštěvuje oblíbenou restauraci. Konzumuje zejména pivo, ale někdy i tvrdý alkohol. Často bývá opilý. Pravidelně kouří marihuanu, na diskotéce užívá extázi. Drogy mu distribuují kamarádi. Jinou drogu nikdy nezkusil. Lukášovi kamarádi vážnější problémy s drogami nemají. Rodiče těmto synovým aktivitám nevěnují přílišnou pozornost. Matka už je k synovým nočním aktivitám v podstatě lhostejná. Sice mu zakáže večer odejít ven, ale Lukáš její příkaz neuposlechne a stejně jde. Když se vrátí, matka buď spí, nebo mu vyhubuje a situaci dále neřeší. Dříve Lukáše sankcionovala domácím vězením či domácími pracemi, ale ten veškeré příkazy stejně ignoroval. V současné době své snahy již vzdala. Zejména proto, že Lukáš byl vůči všem jejím zákazům či nařízením absolutně imunní, a dalším důvodem (tím největším) je alkohol. Otec, vzhledem ke svému povolání, nemá na výchovu synů téměř žádný vliv. Doma se zdržuje minimálně, a když už doma je, čas tráví s kamarády. Nechce se podrobovat neustálým hádkám s manželkou.

Osoba:

Lukáš působí suverénně a sebevědomě. Otázky zodpovídal vstřícně, žádné téma mu nečinilo závažnější problémy. Pouze o matčině alkoholismu se nechtěl příliš šířit, na tyto informace byl skoupý. Na všechny položené otázky odpovídal stručně, žádné téma nerozváděl. Potřebné otázky jsem tedy zjišťovala doplňujícími otázkami.

Trestný čin:

Lukáš spáchal trestný čin krádeže. Odcizené věci zamýšlel prodat. Motivem byla jeho neutěšená finanční situace. Tento čin byla pouze jednorázová akce způsobená majetkovými poměry. V podobném chování nehodlá pokračovat.

3. STUDIE PETRA

Rodinná a osobní anamnéza:

Petr pochází z úplné rodiny, ale matka se s otcem rozvedla. Důvodem rozvodu bylo gamblerství a alkoholismus otce, a s tím spojené časté a vyhrcoené hádky. Otec se hraním zadlužoval a pro matku byl rozvod jediným řešením. Matka má náročné povolání, otec ho měl dříve také. I přesto, že oba rodiče byli pracovní velmi vytížení, snažili se být se svými dětmi co nejvíce a poskytovali jim dostatek pozornosti a péče. Nyní Petr žije se svou matkou. Má sourozence.

Petr navštěvuje ZŠ a neudává žádné problémy. V loňském roce měl problémy s docházkou a výsledkem hojných absencí byla snížená známka z chování. Nepravidelná docházka však bylo to jediné problematické, co se týče školy, vše ostatní bylo v normálu. V současné době je vše v pořádku, stížnosti ze strany učitelů na něj podávány nejsou a s ostatními spolužáky vychází dobře. Prospěchem je spíše průměr.

Vztahy v rodině jsou v celku bezproblémové. S matkou má sice drobné neshody, ale ty se dají pokládat za normální s ohledem na Petrův věk. Sourozenci spolu vychází dobře. S otcem žádný kontakt neudržuje. Dle Petrových slov to byl právě otec, který přerušil veškeré vztahy. Po rozvodu se děti zpočátku s otcem stýkaly, ale postupem doby se od návštěv odstoupilo.

Dětství Petra bylo radostné a bezstarostné. Dokud byl otec s rodinou, žádné problémy se nevyskytovaly. Poměrně intenzivně se dětem věnoval a nikdy neuplatňoval fyzické tresty. Následkem rozvodu se pak zhoršila finanční situace matky. Ale ta se i přesto snažila svým dětem maximálně věnovat a podporovat je. A tak Petr jezdil na dětské tábory a sportovní soustředění, protože se aktivně věnoval sportovní činnosti. Pravidelně trávil prázdniny u babiček, kde se mu velmi líbilo.

Rozvodem se finanční situace rodiny postupně stávala dosti závažnou. Otec sice platil na obě děti výživné, ale matka musela veškeré ostatní výdaje hradit ze svého platu. Petr dostával měsíčně kapesné ve výši 200,- Kč. Tato částka však neupokojovala jeho potřeby. Velmi těžce se potýkal s faktem, že jeho materiální zabezpečení nedosahuje takové úrovně jako jeho kamarádů. Peníze od matky, určené na obědy ve

škole či průkazku na MHD používal pro svou potřebu a postupně si začal od kamarádů peníze také půjčovat. V několika případech byl přichycen revizory bez platného jízdního dokladu, a začaly se tak navyšovat dluhy, které nebyl schopen splácet. Matka mu pomoc odmítla, a v podstatě mu ani pomoci nemohla.

Co se týká trávení volného času, tak ho Petr využíval aktivně. Svého času pěstoval sport na aktivní úrovni. S tímto ale nakonec přestal. V současné době hraje s kamarády fotbal.

Petrův večerní život je omezený. Matka ho zpravidla nikam nepouští. Jednou o prázdninách byl na diskotéce, kde se mu celkem líbilo, a několikrát navštívil restaurace. Spíše ale s kamarády nakoupí alkohol a konzumují ho venku. Požívání alkoholu ale u něj není pravidlem, pije spíše příležitostně. V několika případech zkusil marihuanu. Nikdo však z jeho blízkých kamarádů údajně vážnější drogové problémy nemá.

Osoba:

Při prvním pohledu se Petr jeví jako vyrovnaný a sebevědomý hoch. V průběhu rozhovoru působil sebejistě a na otázky reagoval suverénně. Komunikace s ním byla naprosto bezproblémová. Bylo zjevné, že je pro něj nepříjemné a obtížné o celé kauze hovořit, nicméně otázky zodpovídal v rámci možností vyčerpávajícím způsobem, a nebylo tak nutné pokládat doplňující otázky.

Trestný čin:

Petr má na vině krádež. Odcizené věci chtěl zpeněžit a vylepšit si tak finanční situaci. Svého činu lituje a nehodlá ho zopakovat.

4. STUDIE PAVLA

Rodinná a osobní anamnéza:

Pavel pochází z úplné rodiny. Žije s oběma rodiči, má sourozence. Matka i otec vykonávají dělnické profese. S matkou má Pavel dobrý vztah, s otcem jsou vzájemné vztahy narušené otcovým pravidelným pitím alkoholu. Rovněž mezi sourozenci

nepanují vřelé vztahy. Rodiče spolu mají vztah také komplikovaný, protkaný častými hádkami.

Pavel navštěvuje ZŠ. Patří spíše mezi průměrné žáky, prospěchově je situace vcelku v pořádku. I když v letošním školním roce mu byla snížena známka z chování za provinění proti školnímu řádu. Kromě tohoto provinění jiné kázeňské přestupky neměl. S učiteli i se spolužáky má Pavel bezproblémové vztahy. Ve třídě mají dobrý kolektiv a Pavel se spolužáky tráví svůj volný čas. Jeho kamarádi rovněž nijak nevybočují, prospěchově i kázeňsky jsou v normálu.

Pavel z dětství nejvíce vzpomíná na prázdniny u prarodičů. Jezdil za nimi rád. Na dětské tábory Pavel nejezdil kvůli nedostatečným finančním prostředkům rodiny. Při vzpomínání na dětství se Pavlovi vybaví časté fyzické tresty. Otec byl velice prchlivé povahy, nebyl příliš trpělivý, a tak když děti udělaly něco, s čímž nesouhlasil nebo se mu nelíbilo, ihned je zbil. Když byl Pavel malý, otec začal s pitím alkoholu, se kterým dodnes neskončil. Požitý alkohol v něm probouzel agresivní chování a své děti bil stále více. Souběžně se také stával se čím dál více lhostejný ke své rodině. Před začátkem jeho alkoholové kariéry s rodinou trávil hodně času. Společně jezdili na výlety, dětem se věnoval a byl zábavný. Postupně se ale díky alkoholu uzavřel do sebe a přestal se o svou rodinu zcela zajímat.

Volný čas tráví Pavel s kamarády, se kterými jezdí na skateboardu a na inlinech. Tato činnost je Pavlova největší zábava. Čas od času si rovněž zahraje na počítači nějaké hry.

Ohledně večerního života – Pavel chodí se svými kamarády občas do nějaké restaurace, kde si dá pivo, ale není to pravidlem. Na diskotéky nechodí vůbec.

Z drog má Pavel zkušenosti s marihuanou. Tu kouří poměrně často, za drogu jí vůbec nepovažuje. Jiné drogy nevyzkoušel. I jeho kamarádi mají symetrický vztah ke konopí. V jeho okolí se vážnější problémy s drogami nevyskytují.

Osoba:

Na první pohled se Pavel jeví jako sympatický hoch, do kterého by nikdo nezasvěcený neřekl, že má problémy se zákonem. Při interview však nebyl vůbec

vstřícný. Otázky zodpovídal stručně, nikterak je nerozváděl, byl úsečný. Choval se velmi povýšeně a arogantně. Abych získala potřebné informace, byla jsem nucena klást doplňkové otázky.

Trestný čin:

Pavel spáchal trestný čin krádeže ve spolupachatelství. K tomuto došlo na základě vyhecování. Pachatelé dostali nápad něco odcizit. Tuto věc diskutovali a hecovali se. Vše údajně z legrace a kvůli adrenalinové zábavě. Celou situací je poučen a nebude jí opakovat.

5. STUDIE TOMÁŠE

Rodinná a osobní anamnéza:

Tomáš pochází z úplné rodiny. Bydlí s oběma rodiči a sourozencem. S rodiči má bezproblémové vztahy, zejména s otcem vychází výborně. Mezi sourozenci panuje jistá drobná sourozenecká rivalita, ale vcelku si rozumí. Rovněž rodiče spolu mají dobré vztahy, hádky se mezi nimi nevyskytují. Celkově rodina tedy funguje, vztahy narušil pouze Tomášův trestný čin. Otec byl touto záležitostí velmi popuzen, naopak matka byla velmi smutná a zklamaná ze synova jednání.

Tomáš chodí do ZŠ. Znamky má celkem dobré, ale chování je problematické. V letošním školním roce mu byla snížena známka z chování za provinění proti školnímu řádu. Kromě snížené známky dostal dosti poznámek za nevhodné chování. Ve třídě mají kolektiv dobrý, se spolužáky se Tomáš vídá i ve volném čase.

Dětství měl Tomáš šťastné a radostné. Rodiče se dětem řádně věnovali, často podnikali nejrůznější výlety. Otec Tomáše vedl ke sportu. Prázdniny trávil také aktivně, jezdil na sportovní tábor. Co se týká uplatňování trestů od rodičů, tak byl Tomáš bit pouze výjimečně, jen pokud provedl něco špatného.

Ve volném čase se Tomáš aktivně věnuje sportu, ke kterému má kladný vztah již od dětství. S kamarády také chodí hrát hokej a fotbal. Jeho další zálibou jsou počítače.

Tomáš diskotéky nenavštěvuje vůbec. S kamarády se většinou schází v parku blízko bydliště a plánují program. Někdy se domluví a jdou společně do restaurace. Tomáš intenzivně kouří cigarety, udává krabičku denně. Cigarety financuje z kapesného, dostává 500,- Kč měsíčně. Co se týká alkoholu, tak prý hodně opilý byt asi 2x, jinak pije dle jeho slov „v normě“. Což je kolem 2 – 3 piv, po kterých prý je pouze „v náladě“, nikoli opilý. Z drog má zkušenosti s marihuanou. Mnozí z jeho kamarádů jsou však problémoví – užívají i tvrdé drogy a páchají přestupky. I když Tomáš s jejich jednáním nesouhlasí, přesto se s nimi stýká. Je to prý proto, že je zná již od dětství a v okolí jeho bydliště nejsou jiní vrstevníci.

Osoba:

Tomáš na první dojem působí jako inteligentní a bezproblémový hoch. Při interview s ním nebyl sebemenší problém. Otázky zodpovídal ochotně a odpovědi rozvíjel, hovořil jistě. Bylo zjevné, že mu rozhovor nevadil, žádná odpověď na kladené otázky mu nečinila potíže. Zřídka jsem se doptala doplňujícími otázkami.

Trestný čin:

I Tomáš se dopustil se spolupachatelem krádeže. Pachatelé byli posilněni alkoholem a padl návrh týkající se krádeže. Tomáš souhlasil. Na vině byl alkohol, díky kterému neměl zábrany. Vše učinili z legrace. Svého činu lituje. Tomášovo jednání bylo pouhým vybočením. Jednalo se o zkratkovitou reakci navozenou pozitivním alkoholem. Nejednalo se o plánovanou a organizovanou akci.

6. STUDIE DAVIDA

Rodinná a osobní anamnéza:

David pochází z úplné rodiny. Jeho matka však zemřela. Otec se poté znovu oženil, a nyní žije se svou druhou manželkou. David má sourozence, z nichž jeden je v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody. Otec zaujímá dělnickou pozici, nevlastní matka je na mateřské dovolené. S rodiči David vychází dobře, se sourozenci

ho také pojí dobré vztahy. Rodiče si rozumí, hádky jsou minimální. Žádné nepřiměřené fyzické tresty.

David navštěvuje ZŠ. Prospěchově je spíše horší průměr. Hodnocen je nejčastěji trojkami a čtyřkami, pětky nejsou výjimkou. Rovněž chování není ideální. V letošním školním roce mu byla snížena známka z chování. David šikanuje spolužáky, bije je a je hrubý. Podíl na dvojce z chování měly i neomluvené hodiny. Ty byly výsledkem pozdních příchodů na vyučování. I v minulém školním roce měl snížené známky z chování, měl dvojku a trojku. Jejich důvod si však již prý nepamatuje. Se spolužáky udává dobré vztahy, ve třídě má mnoho kamarádů, s jedním spolužákem tráví někdy i volný čas.

Dětství prožíval David dle svých slov normálně. Trávil (a ještě tráví) dost času u prarodičů. Do nedávna navštěvoval klub pro děti a mládež, ale protože ho s kamarády vykradl, vstup do tohoto zařízení jim byl zakázán. S tímto zákazem mu zmizela možnost účasti na nejrůznějších akcích. Vzhledem ke špatné finanční situaci rodiny je nyní bez možnosti výletu či tábora. Svým problematickým chováním si od rodičů vždy vyslouží trest. Pokud něco provede, má domácí vězení. Při větším prohřešku (zejména otec) uplatňuje fyzické tresty. Dle Davidových slov si to za své chování zaslouží.

Kapesné dostává od rodičů nepravidelně. Když má matka peníze, kapesné dostane. Někdy 80,- Kč, někdy 100,- Kč, podle situace. Peníze ihned utratí, nejčastěji za sladkosti. Dle jeho slov má peněz málo, chtěl by jich více, aby si mohl kupovat něco pro sebe.

Volný čas David tráví většinou venku s kamarády. Nejčastěji chodí hrát elektronické hry. V současné době tráví hodně času na kolotočích. Někdy hraje s kamarády fotbal, v létě chodí plavat na koupaliště. Při nepříznivém počasí tráví čas u počítačových her. Jiné zájmy neuvádí. Jeho kamarádi jsou rovněž ve spojitosti s trestnou činností. David neuvádí užívání alkoholu ani jiných drog, nic prý nevyzkoušel. Nicméně vrstevníci v jeho okolí kouří, alkohol ani jiné drogy neužívají.

Večerní život David nepěstuje.

Osoba:

Inteligentně se David jeví spíše v pásmu podprůměru. Jeho vyjadřování bylo velice inkoherentní. Odpovídal nesouvisle, úsečně, většinou jednoslovně či jednoslabičně, v několika případech si odpověďmi odporoval. Mluvil velmi potichu. Na mnoho otázek nebyl schopen podat žádnou odpověď, reagoval mlčením. Ke zjištění potřebných informací jsem musela pokládat uzavřené a doplňující otázky. Vzhledem k Davidovým vyjadřovacím schopnostem jsem byla nucena k dokreslení a ujasnění událostí využít jeho osobní materiály.

Trestný čin:

David má na vině několik trestných činů. Rozsudek ho viní ze spáchání trestného činu krádeže a 2x ze spáchání trestného činu loupeže. U žádného činu nebyl iniciátorem, ale na návrh ostatních pachatelů přistoupil a aktivně (sám ho realizoval) či pasivně (hlídal) se na spáchání trestného činu podílel. Trestnou činnost páchal s několika spolupachateli v gangu. Jejich činnost byla organizovaná, promyšlená a opakovaná. V mnohých případech oběti zadržovali nožem. Motivem bylo získání finančních prostředků. Nad svým jednáním neprojevil lítost. Totožnou činnost páchá i v současné době.

7. STUDIE ROMANA**Rodinná a osobní anamnéza:**

Roman vyrůstá v úplné rodině. Žije rodiči a sourozenci. Otec je v současné době bez zaměstnání, matka vykonává dělnickou profesi. S rodiči Roman vychází bez problémů, se sourozenci má vztahy napjatější. Vše je ale v mezích běžné sourozenecké rivality. Vztahy mezi rodiči i vztahy rodičů k ostatním dětem jsou bezproblémové. Rodina tedy funguje.

Nyní Roman navštěvuje ZŠ. Prospěchově je v mezích průměru, nejčastěji má trojky. Stejnými známkami je hodnoceno i jeho chování. Již od první třídy má pravidelně sníženou známku z chování, a to dvojku nebo trojku. V pololetí letošního

školního roku mu byla známka z chování snížena na trojku. Důvodem bylo jeho neukázněné chování. Neomluvené hodiny neměl žádné. Ve třídě má Roman mnoho kamarádů, s některými tráví i volný čas. Vztahové problémy neudává, do školy prý chodí rád.

Z ranného dětství Roman neudává žádné problémy. Dost času trávil u babičky. Na dětské tábory nejezdil. Důvod nebyl schopen uvést, snad prý proto, že se mu nechtělo.

Ještě v nedávné době se Roman aktivně věnoval sportu. S tímto však přestal, důvodem bylo jeho protiprávní chování a s tím spojené problémy. Od oněch problémů také změnil způsob trávení volného času. Nyní většinu času mimo školu tráví doma. Někdy jde s kamarády hrát fotbal nebo hokej. Čas tráví rovněž u počítače. V době páchání trestné činnosti byl členem party, která na něj měla značný vliv. Díky ní se podílel na protiprávním jednání. Měla rovněž vliv na trávení volného času, který byl spojen s alkoholem i dalšími drogami. V oně inkriminované době byly symbolem Romanova volného času krádeže, loupeže, alkohol a drogy. Kromě alkoholu má zkušenosti s marihuanou, skunkem, hašišem a pervitinem. Vše aktivně užíval nebo zkusil. U alkoholu udává, že vypije 5 – 6 piv, a k tomu i 2 panáky vodky. Alkohol poprvé okusil před dvěma lety. Nyní dle svých slov alkohol omezil – už pije jen pár panáků, pivo téměř žádné. Drogy v současné době již příliš neužívá, o tuto oblast již nevykazuje takový zájem jako dříve. Jako důvod Roman uvedl negativní účinky drog – pociťoval nepříjemný úbytek na váze a další ničivé dopady drog na jeho osobu. O synově alkoholové a drogové kariéře zřejmě věděli i jeho rodiče, nicméně žádné kroky k omezení a řešení této situace nepodnikli.

V současné době se již s dřívější partou nestýká, má jiné kamarády, kteří nemají problémy se zákonem. Původní Romanova parta se díky soudnímu řešení věci rozpadla. Od té doby Roman změnil způsob života, má jiné kamarády, čas tráví jiným (nikoli trestným) způsobem a vyhýbá se jakémukoli provinění. V současné době žije řádným životem.

Osoba:

Roman nebyl zpočátku příliš vstřícný k provedení interview, zdráhal se a byl nedůvěřivý. Nicméně po zodpovězení všech jeho dotazů a ujištění o anonymitě svolil k provedení rozhovoru. Při interview působil velmi nervózně – tikal pohledem, hrál si s tužkou a neustále poklepal nohou. Roman není inteligenčně příliš vybaven. Při interview se často vyjadřoval nesouvisle a mluvil útržkovitě, jeho výpovědi nebyly mnohdy srozumitelné. Na otázky týkající se jeho trestné činnosti reagoval nelibě, nechtěl se o nich příliš rozšiřovat. Naopak dotazy týkající se alkoholu a drog zodpovídal ochotně. O tomto tématu se šířil podrobně a rád – předvedl mi i způsob, jakým se aplikuje pervitin. Odpovědi na některé otázky týkající se trestné činnosti či motivu k této činnosti jsem získávala velice obtížně – přes otázky jiné. Roman si v určitých výpovědích odporoval, mnoho informací zamlčel, k několika bodům své trestné činnosti se nedoznal, svou vinu či účast popřel, a z některých jeho reakcí bylo patrné, že své odpovědi volí tak, aby se vyhnul dalším otázkám. Pravdivost jeho výroků jsem musela ověřit. Komunikace s Romanem byla obtížná, odpovídal velice skromně, musela jsem se doptávat doplňujícími otázkami.

Trestný čin:

Roman má na vině tři případy krádeže a stejný počet loupeží. Vše spáchal s několika spolupachateli, se kterými tvořili gang. V několika případech pachatelé užili nůž k zavraždění oběti. Jejich činy byly plánované a organizované. Zpeněžením odcizených věcí pachatelé získávali marihuanu. Nad svým jednáním vyslovil lítost a zařekl dalšího podobného chování.

8. STUDIE MCIHALA**Rodinná a osobní anamnéza:**

Michal pochází z úplné rodiny, jeho otec však zemřel. Do nedávné doby žil s matkou, nyní již nějaký čas žije u příbuzného rodiny. V blízké době bude svěřen do péče tohoto příbuzného, protože matka již není schopna se o syna postarat. Svě

rodičovské povinnosti již delší dobu zanedbává. Neposílá syna do školy a není schopna zajistit mu adekvátní péči. Michal by byl u příbuzného rád, je na něho zvyklý, zároveň pro matku by se situace zjednodušila. Pro všechny zúčastněné by to bylo nejlepší řešení.

Michalova matka je v důchodu. Vzhledem k jejím vážným zdravotním problémům již příliš nezvládá péči o domácnost. V poslední době se přidaly problémy s alkoholem, a tak chlapec převzal domácí povinnosti. I přes matčín alkoholismus s ní má hoch dobré vztahy a neudává žádné konflikty. Nic jí nevyčítá, nezlobí se na ní. Situaci bere s přehledem. Žádné psychické následky nemá. Bohužel na domácnost svými silami nestačí a rodina se dostala do péče OSPODu.

Michal chodí do ZŠ. Prospěch i známky měl vždy dobré. Prospěchově byl lepší průměr, chování bez problémů. Ale pak se u něho objevilo záškoláctví a neomluvené hodiny. Zhoršily se mu známky za prospěch i za chování. Vše si chce vylepšit. Když nebyl ve škole, šel s kamarády k jednomu z nich domů, a hráli hry na počítači nebo playstation. Matka se o jeho absencích ve škole dozvěděla až poměrně pozdě, když byla informována ze školy, a zakázala Michalovi se s kamarády stýkat. Syn však jejich zákazů nedbal a s kamarády kontakty nepřerušil. Se spolužáky má Michal vztahy problematické. Ve třídě nemá mnoho kamarádů, většinu kamarádů má mimo školní třídu.

Dětství měl pohodové a normální. Jezdil na tábory a trávil čas u babičky. Nyní již babička nežije a s jinými příbuznými se nestýká. Když byl malý, pěstoval aktivně sportovní činnost. O tu již v současné době nejeví zájem.

Volný čas tráví aktivně. S kamarády hrají fotbal, hokej či florbal. Dále rád hraje šachy a čas tráví rovněž u počítače. Potulování po městě či vysedávání ho nebaví. Venku mezi kamarády Michal tráví většinu volných chvil. Večer si s kamarády sednou například v parku a povídají si. Do restaurací Michal nechodí, pivo pije příležitostně. Ostatní kamarádi restaurační zařízení navštěvují, jeho to však neláká. Jednou byl na diskotéce, kde se mu nelíbilo, nebavilo ho tam, tudíž už tam od té doby nebyl.

Osoba:

Michal působí jako velice inteligentní, milý a sympatický mladík. Hovořil otevřeně, se žádným tématem neměl problém. Byl ochotný a vstřícný. Pouze co se týká matčina problému s alkoholem, nebyl dostatečně kritický. Matčin alkoholismus nazýval nemocí, nepřipouštěl si problém. Ke zjištění závažnosti celé situace jsem musela požádat probačního úředníka o doplňující informace. V ostatních věcech měl Michal nadhled. Michal je velice citlivý hoch. O všem se snažil hovořit, dotazy většinou zodpovídal vyčerpávajícím způsobem, doplňující otázky jsem používala minimálně. Komunikace s Michalem byla bez problémů.

Trestný čin:

Michal se dopustil dvou deliktů. Má na vině vloupání, ve spolupachatelství. V jednom případě byla motivem jeho jednání zvědavost. S nápadem přišel spolupachatel, Michal se připojil. Chtěl si to vyzkoušet. Ve druhém případě nápad vzešel od Michala. Důsledkem nudy mu přišlo na mysl něco ukrást. Motivem bylo věcně se obohatit. Michal činu lituje a ničeho podobného se dle svých slov již nedopustí.

9. STUDIE JANA**Rodinná a osobní anamnéza:**

Jan se narodil do úplné rodiny, ovšem manželství jeho rodičů bylo rozvedeno. Od té doby žil se svými sourozenci a matkou. Otec se s dětmi po rozvodu přestal stýkat. Janovi otec nechybí. Vzhledem k tomu, že se rodina již od počátku nebyla funkční, nevytvořil si ke svému otci patřičný vztah. Již od chlapcova narození panovaly mezi rodiči ostré hádky, a rány pěstí nebyly výjimkou. Každodenní roztržky a konflikty poté vyústily v rozvod manželství. Po odchodu otce zůstala matka s dětmi sama, a potýkala se s nedostatečnými finančními prostředky. Již za trvání manželství matka (i otec) velmi často užívali alkohol. Mnohdy se stalo, že rodiče večer odešli do restaurace a ještě v dopoledních hodinách druhého dne nebyli doma. V takové situaci se o děti starali

příbuzní. Ani péče o děti nebyla ze stran obou rodičů vzorná. Dětem nevěnovali dostatečnou pozornost, spoléhali na pomoc příbuzných. A po rozvodu se situace nezlepšila, ba naopak. Matka stále více vyhledávala společnost v restauracích a děti zanedbávala. Rodičovskou péči jim vynahrazovali příbuzní. Po několika měsících se však situace stala již neúnosnou. Příbuzní se již nemohli o děti starat. Matka péči o své děti absolutně nezvládala, a tak soud nad dětmi stanovil ústavní výchovu.

Vztahy v rodině nebyly nikdy dobré. Napětí panovalo jak mezi rodiči vzájemně, tak i mezigeneračně. Otec s matkou se velmi často hádali, byli na sebe hrubí a agresivní. Vůči dětem uplatňovali velmi tvrdé fyzické tresty. Děti byly trestány při jakémkoli neuposlechnutí příkazu či provinění. V poslední době, když byla situace již velmi vyhrocená, stačila oběma rodičům sebemenší záminka k tomu, aby své děti potrestali. Jan má k matce velmi chladný vztah. Po dobu pobytu v ústavním zařízení se s ní vídá zhruba 1x ročně, vždy na jeden nebo dva dny. Nedá se říci, že by za ní jezdil s nadšením. Někdy se na ní těší, ale za babičkou jezdí mnohem raději. S tou také tráví více času. Kdykoli je to možné, vezme si babička děti k sobě. Matka o děti jeví zájem pouze jednou za rok. K otci má Jan vztah ještě chladnější, až lhostejný. V podstatě ho jako svého otce ani neuznává. Po odchodu od rodiny otec o děti neprojevil vážnější zájem. Vztahy mezi sourozenci jsou dobré, děti se mají rády.

Jan v současné době navštěvuje ZŠ. Prospěchově patří spíše do spodní poloviny. Učení ho dle jeho slov nebaví. Problémy má i s chováním. Kromě vyrušování, nepozornosti či zapomínání úkolů a pomůcek má i neomluvené hodiny, za což mu byla snížena známka z chování. Když se mu nechtělo jít do školy, chodil sám nebo s kamarády po městě, někdy šli ke kamarádovi a hráli na počítači hry. Ve třídě má Jan mnoho kamarádů, tráví s nimi i volný čas.

Dětství měl Jan neradostné, plné problémů. Vzhledem k situaci v rodině se o děti starali příbuzní. Většinu času trávil děti bez rodičů. S prarodiči se intenzivně stýkají i v současné době. Mají s nimi výborný vztah.

Jan se aktivně věnuje sportu. Jako další zálibu uvádí sledování televize, někdy si přečte knihu. Volný čas tráví nejčastěji v souladu s programem zařízení. Někdy čas tráví s kamarády ze školy. Nejvíce se baví se staršími hochy z ústavu. Tito ho někdy berou

do restaurace, a má díky nim přístup k cigaretám, alkoholu a marihuaně. Vše užívá nepravidelně a v malém množství.

Osoba:

Jan působí dojmem milého rošťáka. Při rozhovoru byl aktivní, upovídaný, hovořil sám, žádnému tématu se nevyhýbal. Někdy odpovídal překotně; chtěl říci několik informací a spletl je do sebe. Nicméně po uklidnění si vše promyslel a vyjádřil se srozumitelně. Komunikace proběhla bez závažných problémů. Zodpovídal v rámci svých možností, vcelku vyčerpávajícím způsobem. Doplňující otázky jsem kladla pouze v několika případech.

Trestný čin:

Jan se dopustil krádeže spolu s dalším pachatelem. Od kamarádů mnohokrát slyšel, že někde něco odcizili, a že to byla zábavná zkušenost. V tomto směru zkušenější kamarádi ho také několikrát hecovali k provedení podobné akce. Jan to tedy chtěl také zkusit, byl motivován adrenalinem a zábavou. Jednou, když se (se spolupachatelem) nudili, napadlo ho nějakou takovou akci opravdu uskutečnit. Odcizenou věc plánovali zpeněžit. Jan svého činu lituje, podobnou zkušenost již prý zažít nechce.

10. STUDIE ONDŘEJE

Ondřej je bratr Jana. Rodinná anamnéza je tedy totožná s předešlým případem. Uvedu proto pouze osobní anamnézu a důležité informace, které nezazněly v předchozí kasuistice a vztahují se k Ondřejovi.

Rodinná a osobní anamnéza:

Vzhledem k tomu, že byl Ondřej ještě velmi malý, když došlo k rozvodu jeho rodičů, dramatická situace v rodině na něj neměla tak zásadní psychický dopad jako na jeho bratra. Nicméně jistě negativní zkušenosti samozřejmě má. Velmi citlivě vnímal tělesné tresty i rodinnou nepohodu. Nepamatuje si, že v jejich rodině byl někdy klid a pohoda. Jen když byl u babičky. Jeho vztah s matkou má lepší podobu než bratrův.

Protože byl velmi malý, když byl umístěn do ústavní výchovy, na matku si pamatuje méně než Jan. Nemá jí tedy spojenou s tolika negativními zážitky jako bratr. Stále jí bere za matku a stýská se mu po ní. Totéž platí u otce. Nezanevřel na něj a doufá ve zlepšení vztahu.

Ondřej neudává téměř žádné záliby. Když má náladu, baví ho kreslit, ale je velmi netrpělivý. Když mu něco nejde, ihned s tím přestane. Především ho baví sledovat televizi a DVD. Někdy jde s ostatními dětmi ven a hrají hry, jindy absolvuje program DD.

V současné době chodí do ZŠ. Je bez jakýchkoli problémů. Mezi spolužáky má mnoho kamarádů.

Volný čas tráví s ostatními dětmi ze zařízení. Hodně času tráví s bratrem, má proto také spojitost se staršími hochy, kteří požívají alkohol a kouří. Alkohol, cigarety i marihuanu Ondřej zkusil. Nic z toho v něm však nezanechalo takový dojem, aby se tomu věnoval intenzivněji. Někdy se od kluků napije či si vezme cigaretu, ale dá se říci, že výjimečně.

Osoba:

Působí mile. Při komunikaci s ním jsem musela být velmi trpělivá, protože často přebíhal od tématu k tématu, a mnohdy navodil řeč na jiné téma. Nicméně se snažil odpovídat jak nejlépe uměl, nic nezamtlčoval ani nezastíral. Vzhledem k jeho částečné hyperaktivitě bylo někdy složité udržet jeho pozornost. V některých momentech jsme se tedy věnovali něčemu, o co jevil zájem, poté jsem řeč opět zavedla na potřebné téma. Komunikace s Ondřejem byla časově náročnější, ale zajímavá.

Trestný čin:

K trestnému činu uvedl, že vše provedli kvůli dobrodružství a legraci. Myšlenku jim vnikli starší kamarádi, kteří tuto zkušenost popisovali s velmi libými pocity. Chtěl si to tedy také vyzkoušet. Se získanými peněžními prostředky chtěl naložit tak, že by si koupil nějaké sladkosti a MP3. Policejní vyšetřování v něm zanechalo hluboký negativní dojem, ze kterého se poučil. Již nikdy nechce podobnou situaci zažít.

4. 2 Analýza výsledků

Analýzu provedených interview jsem provedla otevřeným kódováním. Snažila jsem se tedy odhalit společná témata, prolínající se všemi interview. Zaměřila jsem na negativní fenomény, které mohou mít vliv na páchaní trestné činnosti.

První společné téma, které se vyskytlo u většiny respondentů, bylo problémové rodinné zázemí.

1. Problémové rodinné zázemí

Zmíněným problémovým prvkem v rodině byl rozvod rodičů. *Filip*: „...S mámou se otec rozved...“ *Jan*: „...máma se s tátou rozvedli, to už je dávno, to sme byli ještě malí...“ Jeden respondent dokonce ani neměl představu, jakou podobu má mít funkční rodina. *Petr*: „Rodiče se rozvedli, to mi bylo asi ..., ani nevím, co je společná rodina...“, „...na tátou si už moc nepamatuju...“ Podobné zkušenosti, v podobě matných vzpomínek na otce, měli i další dotazovaní. *Ondřej*: „...já sem byl moc malej, když se naši rozvedli...ani sem ho moc neznal ...“ *Filip*: „Vůbec si ho nepamatuju.“ *Jan*: „...stejně ho neznáme...“

Další věc, kterou respondenti v souvislosti s rodinou zmiňovali, byla absence otce v rodině, či jeho neochota střídat se se svými dětmi. V jednom případě byla absence způsobena smrtí. *Michal*: „...táta umřel, to sem byl eště malej...“. V ostatních případech byla absence dopadem rozvodu. *Filip*: „Vůbec si ho nepamatuju“, „S mámou se otec rozved...“ *Petr*: „Otec se s náma přestal stýkat, sám od sebe, nevím proč...“, „Ze začátku sme za ním chodili, docela často, ale pak se začal vymlouvat, že nemá čas, že má moc práce, a tak. Nakonec jsme tam chodili pořád míň a míň, až to úplně skončilo...“. *Jan*: „...ten náš (otec – pozn. autorky) už s náma není dávno...skoro nikdy ho nevidíme...už sme ho neviděli moc dlouho...“, „...ani mi to nevádí...stejně ho neznáme...“, „...asi už nás nechce...“ *Ondřej*: „...já sem byl moc malej, když se naši

rozvedli...ani sem ho moc neznal, a když už sem byl větší a párkrát sem ho viděl a poznal, tak sme se s nim přestali vídat...“, „...prej už o nás nemá zájem...řiká máma...“, „...chtěl bych ho ale vidět....“

Shodným jevem u respondentů byly také hádky mezi rodiči. *Petr: „Naši se hádali často, někdy to bylo fakt dost hustý...“ Pavel: „...matka se otcem hádá pořád...ani spolu moc nemluvej...“ Lukáš: „Jakmile se táta vrátí z cest, hned na sebe řvou...“*, „...normálně se vůbec nebavěj...“ *Jan: „...rozvedli se, protože se hádali...nerozuměli si a křičeli na sebe...“*, „...když na sebe křičeli, tak sem vždycky brečel...“, „...hádali se často....“ *Ondřej: „...jo, křičeli na sebe...pak řvali i na nás...“*, „...bylo to hrozný...vždycky sme se báli....“

Dalším společným problémem v rodině respondentů byl alkohol. Ve dvou případech měl problémy s alkoholem otec. *Pavel: „...otec se teď s chlastem dost rozjel...“ Petr: „Otec začal dost pít...“* Ve čtyřech případech se s alkoholem potýkala matka. *Lukáš: „...máma chlastá...“*, pracovník PMS: „U Michalovy matky se objevily problémy s alkoholem...dost pije...“, *Jan: „...chodila do hospody...“*, *Ondřej: „...doma se napila....“* Alkohol měl samozřejmě dopad na rodinnou atmosféru. *Petr: „...byl dost sprostěj, když byl nalitej...“*, „...byl hnusnej....“ *Lukáš: „S mámou teda nic moc, no, vona je totiž furt zpařená...“*, „...máma je furt zkalená, tak se tak prostě nějak protloukám, no....“ *Pracovník PMS: „...neposílala kluka do školy...nezvládá to....“* *Jan: „...někdy máma přišla opilá...“*, „...vždycky řekla, že jde za kamarádkama, ale já věděl, že jde pít....“ *Ondřej: „...doma se napila panáků a usnula....“*

Respondenti se shodovali i v problematických vztazích s rodiči. *Petr: „...Máma pořád prudí, že jen lítám po venku, že bych se měl učit a takový ty kecy, a to mě vždycky tak vytočí, že se seberu a du pryč...“*, „...dost sme se hádali....“ *Tomáš: „...s mámou nic extra....“* *Jan: „Doma sem nebyl rád.“* *Ondřej: „...bylo to špatný....“* Ve třech případech si rodič do rodiny přivedl nového partnera, který s dětmi nedokázal navázat pozitivní vztah. *Filip: „Normálně se ignorujem...“*, „...neustále má na mně náky

řeči...“. Jan: „...máma má teď novýho tátu, ale toho my moc neznáme....“ Ondřej: „Máma teď žije s nějakým chlapem...ale my se s ním moc nebavíme...nezajímá se o nás...a my o něj taky ne....“

Společnou zmínkou byly také fyzické tresty, většinou ve spojitosti s alkoholem. Pavel: „...fotr mě vždycky seřezal jak žito...“, „...když se líznul, vždycky si něco našel a šel nás za to ztlouct...“, „...asi si chtěl na nás vybit vztek....“ Tomáš: „...jo, s bráchou to sme byli bitý, no, dost...“, „...táta nás řezal, jen když sme něco provedli, ale máma do nás zbušila pro nic za nic....“ Jan: „...máma nás vždycky seřezala...“, „...když neměla náladu nebo byla opilá...“, „...to sme vždycky dostali...vařečkou i kabelem...“, „...bila nás a měli sme modřiny....“ Ondřej: „...kolikrát sme dostali nařezáno...“, „...máma nám vždycky nasekala zle...“, „...když sme něco rozbili nebo provedli, tak nám nařezala...jenže někdy sme ani nemuseli nic udělat a bylo zle....“ Pouze v jednom případě nebyly nepřiměřené tělesné tresty spojeny s alkoholem. David: „...zlobí se, dostanu ...to mi vždycky táta nařeže....“

V jednom případě se (v době provádění interview) soudně řešila změna výchovy respondenta, kdy matka již nezvládala své rodičovské povinnosti, a soud řešil svěřením chlapce do péče příbuzného. Michal: „...bydlím u strejdy...“, „...ted' už nebudu s mamkou...ted' už budu se strejdou...“, „...mamka je na tom zdravotně špatně....“

Ve dvou případech, kdy byli pachatelé trestné činnosti bratři, byli tito umístěni v dětském domově. Ústavní výchova nad nimi byla stanovena z důvodu matčiny nedostatečné péče o jejich osoby. Matka se o děti nedokázala postarat, zanedbávala jejich výchovu i péči o ně. Jan: „...od mámy nás vzali, protože sme se tam měli špatně...“, „...nebylo to tam dobrý...“, „...bylo to hrozný...“, „...nebyl sem tam rád....“ Ondřej: „...my už sme u mámy bejt nemohli...nestarala se o nás...“, „...aby sme se už měli dobře, tak nás vzali a dali sem...“ (do DD – pozn. autorky), „...moc se o nás nezajímala....“

2. Problémy ve škole

V této oblasti se vynořily takové problémy, jako je špatný prospěch. Lukáš: „Většinou mám štyry, někdy trojky, nehrotim to....“, Pavel: „Mám dost trojek, nebo i štyrek....“ David: „...češtinu mám čtyři až pět ...z matematiky mám tři až čtyři ... mám trojky, čtyrky, pětky ....“ Michal: „...loni sem měl dobrý známky, maximálně do trojky...pak sem udělal blbost, že sem chodil za školu, pak sem dělal opravy, a měl sem to štyrky....“ Jan: „...nejlepší mám trojky...teda kromě tělocviku a pracovních činností a hudebky...mám docela blbý známky...“, „...když mě to učení ve škole nebaví...“, „...nejde mi to...“, „...mám čtyrky, trojky...dobřejch (zámek – ponz. autorky) moc nemám.“ U jednoho respondenta byly diagnostikovány specifické poruchy učení – dyslexie a dysgrafie. Na tomto základě byl zařazen do speciální třídy ZŠ, věnované žákům s těmito problémy. Ondřej: „...já se špatně učim...špatně čtu a píšu“, „...učení mi nešlo, tak mě přeřadili do jiný třídy...tam je to dobrý....“

Dalším jevem byly neomluvené hodiny a snížené známky z chování. Petr: „...no, z chování sem měl dvojku, kvůli neomluvenejm hodinám...“, „...v loni mě škola moc nebavila...“, „...když se mi do školy nechtělo, šel sem ke kámošovi na plejstejšna....“ Tomáš: „Nejdřív sem vyfás od ředitele napomenutí, pak už to byla dvojka z chování...“, „...sem tam sem se vykašlal na školu, měl sem neomluvený hodiny....“ Michal: „...pak sem udělal blbost, že sem chodil za školu...“, „...sem chodil s klukama ven...“, „...byli sme u jednoho kámoše, co neměl rodiče dopoledne doma a byli sme na počítači...nebo na stejšnu...“, „měl sem neomluvený hodiny...trojka z chování...“, „...jednou sem měl z chování dvojku...v pololetí, a ted' budu mít trojku na konci....“ Jan: „...párkrát sem nešel do školy...“, „...sme s klukama courali po městě...někdy sme šli ke kamarádovi na počítač...“, „...pak už toho bylo moc, tak sem dostal dvojku z chování...“, „...se mi prostě nechtělo jít, tak sem nešel....“

V ostatních případech byl důvod snížené známky chování jinde. Pavel: „V pololetí sem měl dvojku z chování...“, „...říd'a nás vyčap, jak s kámošma dáváme brko u školy....“ David: „...dvojku a trojku...“, „...provokuju furt...“, „...vždycky jdu

pozdě....“ Roman: „To já mám každý pololetí. Už od první třídy. Měl sem dvojky i trojky.“ „Za zlobení. Že se neučím...Taky sem o přestávce vstal, šel si zakouřit, no, byl sem drzej, všechno sem opsal, při hodině sem jedl....“

Důvodem snížené známky z chování byl u dvou respondentů alkohol. Tomáš: „...dostal sem dvojku z chování, protože sem si na závodech se školou dal pár pivek...“, „... no, byl sem trochu opilej ....“ Roman: „... sem přišel ožralej do školy...“, „... sem se namet, chtěl se učit, a tak sem šel do školy....“

Jeden respondent uvedl problematické vztahy se spolužáky. Michal: „...ve škole blbý...nelíbí se mi tam kvůli dětem...si s nima nerozumím...sou na mně zlý...provokují...moc kamarádů tam nemám....“

3. Nevhodně trávený volný čas

Z odpovědí na otázky ohledně trávení volného času vyplynulo, že respondenti mají veliký problém se správným využitím svých volných chvil. Dotazovaní neudávali většinou žádné záliby, a jejich volnočasové aktivity nevykazovaly smysluplnou náplň. Jan: „...hodně koukám na televizi...klidně i celý víkend....“ Ondřej: „...nejradši koukám na telku...vždycky přinesou divídíčka, tak koukám...pořád....“

K tomuto respondenti většinou shodně uváděli, že volné chvíle tráví mezi kamarády. Často se potulují ulicemi nebo navštěvují restaurace. Filip: „Máme oblíbenou hospodu, kam chodíme...“, „...Občas zajdem do hospody na šipky nebo kulec...“, „...dáme pivko...“, „...sport mě nezajímá ani náhodou...“, „...sedím doma u telky....“ Lukáš: „...spíš chodíme do hospody...“, „...nebo se jen tak venku poflakujem a kecáme...“, „...večer zajdem na jedno....“ Petr: „...párkrát sem zašel do místní s kámošem....“ Pavel: „... sem tam zajdem s klukama do hospody....“ Tomáš: „...do hospody chodím rád...“, „...vždycky zajdem na pivko....“ Roman: „...sme chodili ven, flákali sme se po městě, zašli do hospody...“, „...máme takovu svojí, kam chodíme....“ Michal: „...to už sme pak jenom seděli a povídali si....“ Jan: „...mě baví chodit se

staršíma po městě...po venku...courat...“ , „...taky do hospody...jdu rád....“ Ondřej: „...šli sme s klukama ven, a tam sme se napili....“

Jeden respondent uvedl, že nejčastěji chodí hrát elektronické hry. *David: „...tam si zahrajeme...“ , „...já tam chodím každý den....“*

V souvislosti s volnočasovými aktivitami byl respondenty zmiňován počítač. *Tomáš: „...hry mě na kompu baví....“ Lukáš: „...s kámkem paříme střílečky....“ Petr: „...někdy hraju na počítači hry....“ Filip: „...hraju hry...často sem na netu....“ Pavel: „...jo, hraju hry...rád....“ David: „...to mne někdy baví....“ Roman: „Taky hraju dost na počítači.“ Michal: „...počítač taky...internet....“*

4. Alkohol, cigarety, drogy

Respondenti se při rozhovorech zmínili o alkoholu a drogách. Mnoho z dotazovaných má zkušenosti s alkoholem (pivem i tvrdým alkoholem) a s marihuanou. Někteří respondenti byli několikrát v životě opilí. *Petr: „...někdy si dám pivo...“, „...opilej sem párkrát byl...“, „...párkrát trávu....“ Filip: „...s klukama chodíme do hospody...“, „...i třikrát v tejdnu...“, „...dám si pivo...“, „...opilej sem byl...“, „...jenom travku....“ Pavel: „...dáme si ganžu...“, „...někdy si dám pivo....“ Lukáš: „...pivo v hospodě si dám...“, „...párkrát sem byl úplně na šrot...“, „...trávu sem zkusil...“, „...byli jsme s klukama v hospodě a dobře sme se zdělali...“, „...na díze éčko....“ Tomáš: „Piju pivo, někdy i tvrdej...“, „...trávu....“ Roman: „Zkusil sem všechno, co jde...“, „...hašíš, skunk...tráva...pervitin...“, „...pivo už moc ne, spíš tvrdý...pivo, vodku...“, „...pět piv...“, „...sem se namet....“ Michal: „...kouřim...příležitostně...za tejden maximálně tu krabičku“, „...alkohol taky...hlavně pivo....“ Jan: „...pivo si dám...“, „...kouřim...baví mě to...“, „...jo, párkrát sem v náladě byl...“, „...pivo, to mě baví...“, „...trávu sem zkusil...“, „...když jí kluci maj, tak jim řeknu ať mi daj taky....“ Ondřej: „...trávu i cigarety sem zkusil...“, „...s klukama sem taky pil....“*

5. Negativní vliv kamarádů/party

Je samozřejmé, že kamarádi a vrstevníci dotazovaných se také prolínali všemi rozhovory a projevil se i jejich negativní vliv. *Roman*: „...chodili i za mnou do školy, normálně, ať jdu za školu...“, „... nutili mě, no.“, „...dělaj hrozný věci.“ *Jan*: „...taky říkali, že bysme to neudělali...tak sme to udělali....“

Každý respondent sdělil, že má hodně kamarádů, a že na něj mají vliv. Někteří dotazovaní zmínili, že nebýt kamarádů, trestný čin by nespáchali. *Tomáš*: „...šli všichni, tak sem šel s nima....“ *Filip*: „...Napadlo to kámoše....“ *David*: „Ne jako, to nebyl můj nápad. To byl jednoho kluka ....“ *Roman*: „...ty druhý ho taky šikanovali...Byla to parta ...“, „...dělali to všichni, tak ty jsi to dělal také? – Ano.“ „...nutili mě...“, „Kdyby jsi byl sám, bez nich, udělal by jsi to? - Ne. Neudělal.“ „Samotného by tě to tedy nenapadlo? – Mně ne.“, „...já sem to nerozhodoval... to byl někdo jinej.“ *Michal*: „...to napadlo už jeho...“, „...to už mě pak nenapadlo, že pudeme zrovna tam...“, „To už tedy vymyslel kamarád? – Jo. A ty jsi šel s ním. – Jo.“ „...Kdyby tam s tebou nebyl kamarád, udělal by jsi to? Napadlo by tě to? – Ne, to určitě ne.“ „...v podstatě to vymyslel kamarád....“ *Jan*: „...kluci od nás to už taky udělali, tak sme to udělali taky...“, „...říkali, že to je dobrý...jednoduchý...tak nás to pak napadlo taky...“, *Ondřej*: „...když kluci od nás taky kradou...“, „... vytahovali se, že oni to dělaj...tak sme to vzali....“

Z odpovědí dotazovaných vyšel najevo vliv party a vrstevníků na trávení volného času, často ve spojitosti s užíváním alkoholu a marihuany. *Filip*: „Všichni hulí trávu....“ *Pavel*: „...zajdem s klukama do hospody...“, „...s kámošem si rozdáme nákou střílečku....“ *Tomáš*: „...s klukama ze třídy zajdeme na pivo...“, „... pár kámošů ze sídliště v tom docela lítá...“, „...berou i tvrdší a dělaj tam bordel....“ *Lukáš*: „Někdy paříme na kompu nebo zajdem do hospody na jedno....“ *Roman*: „...zašli sme do hospody....“ *Jan*: „...když dou do hospody, du s nima...“, „...deme společně...“, „...když maj trávu, du za nima....“ *Ondřej*: „...kluci vždycky dou ven...kouřit a pít...tak du na chvíli s nima....“

Mnozí respondenti uvedli, že se podíleli na spáchání trestného činu se svými kamarády. Filip: „...Kámoš rozbil to okno a vteřel dveře...“, „...pak se ještě kouknul do kufru a vzal kufřík s nářadím...“, „Celkem to s ním byla sranda...“ Pavel: „...dohadovali sme se a začli sme se hecovat, kdo by mohl ňáký to auto vykrást...“ Tomáš: „Byli sme s klukama od nás ze sídliště v hospodě a zkalili sme se...“, „...když sme šli domů, někoho napadla taková blbost, že bysme mohli vykrást ňáký auto...“, „Ostatní vzali šutry a začli to auto ničit...“ David: „...ptali sme se, jestli nemaj peníze, ... ukázali nám, že nemaj, no, tak sme je zmlátili, a šli sme pryč...“ Roman: „Já sem byl u toho a stál sem. A to už byli jiný kluci... co to dělali ... já sem hlídal...“, „...ukradli tu tašku a bylo to na mně... Já sem to jako vzal jako na sebe...“ Michal: „S kámošem sme vlezli do čistírny peří...“, „...eště sme vlezli do trafiky...“, „vloupali sme se tam...rozbili sme vokno“, „...já sem rozbil vokno...já sem čekal venku, von tam vlez...vzal cigarety a pak sme utekli...“ Jan: „...to sme udělali s bráchou...“, „...von hlídal, já sem ho vzal...“ Ondřej „...já sem mu (bratrovi – pozn. autorky) pomáhal...“, „...brácha to vzal, já sem koukal, jestli někdo nejde...“

6. Nedostatečné finanční prostředky

V této souvislosti byly zmíněny nedostatečné finanční prostředky rodiny, které znemožňovaly účast na dětských letních táborech. Pavel: „... Nejezdil sem, nebyly prachy...“

Respondenti se zmiňovali o nedostatečném kapesném. Petr: „Kapesný mi máma dávala. Na měsíc sem měl dvě kila, ale nestačilo mi to...“, „...pořád říkala, že víc mi dát prostě nemůže, ale bylo to strašně málo...“, „Dostával sem peníze na obědy, ale na ty sem nechodil, a peníze sem si vždycky nechal...“, „...dost sem si popučoval od kámošů...“, „...matka neměla prachy...“ Filip: „Prachy mi nevycházej, dostávám jen dvě kila, to je málo...“ Pavel: „...ňáký prachy dostávám, ale nestačí mi to...“ Lukáš: „...kapesný mám, ale jako bych ani žádný prachy nedostával...“, „...je to jen někdy...“, „...musim furt po našich žebrat...“, „...nemám žádný peníze, tak sem myslel, že něco

ukradnu a prodám to, abych měl prachy... “, „...za ty prachy bych měl trávu....“ Petr: „...máma mi nic pořádnýho na sebe nekoupí, tak sem si chtěl za ty prachy něco koupit....“ David: „...když mám třeba tu stovku, tak za první den už jí nemám ....“ Jan: „...mám málo peněz...“, „...dostáváme kapesný, ale je to málo...jen od babičky dostanu, jenže tam jezdíme málo často.“ „...nemůžu si koupit co chcem, musíme se zeptat tety, a až pak teprve jdem kupovat...vždycky to stejně kupuje teta s náma...“, „...máme blbý oblečení, chtěl bych si koupit co chci já....“ Ondřej: „...peníze mám u tety, ale moc jich nemám...“, „...když něco dostanu, hned to utratím....“

7. Motivace k trestnému činu

U tří respondentů byla shodným motivem špatná finanční situace dotyčného. Petr: *„...Chtěl sem tak získat nějaký prachy...“, „...Potřeboval sem peníze...“, „...Neměl sem peníze, tak sem si myslel, že ty ukradený věci prodám, splatím dluhy a něco si koupim....“ Lukáš: „Neměl sem ani floka, byl sem úplně na suchu...“, „...ty věci sem chtěl prodat, abych měl peníze...“, „...udělal sem to kvůli prachum....“ David: *„...abych si moh kupovat něco pro sebe ...“, „Teď furt chodíme na kolotoč ... na atrakce. Je to drahý.“ „Takže jste to udělali pro peníze? - „No.“**

Ostatní dotazovaní byli motivováni zábavou a legrací. Roli zde hrál i alkohol. Filip: *„Byli sme v nádadě, a tak nás napadlo to auto vykrást...“, „...jen tak, z legrace...“, „...To bylo tím pivem ... tak nás napadla taková kravina....“ Pavel: „...sme si řekli, že by to mohla bejt sranda...“, „...ze srandy sme se začli hecovat...“, „...aby byl nákej adrenalin....“ Tomáš: *„Bylo to kvůli srandě...“, „...jak sme byli nalitý, chtěli sme nákou akci...“, „...byli sme takový free...hustá akcička....“ Roman: „Bylo to kvůli zábavě.“ „...kvůli trávě“, „...i pervitinu....“ Michal: *„...von (kamarád – pozn. autorky) tam chtěl peníze...já sem si to chtěl vyzkoušet...“, „...kvůli cigaretám...“, „...sme neměli co dělat, nudili sme se, tam sem myslel, že bysme mohli něco udělat...“, „...z nudy.“ Jan: „...bylo to jen tak...“, „...sme chodili po městě, neměli sme co dělat, tak nás to prostě napadlo...“, „...aby byla sranda...“, „...byl to***

hukot....“ Ondřej „...bylo to dobrodružství...“, „...sranda...“, „...jen tak...aby jako něco bylo....“

4. 3 Odpovědi na výzkumné otázky

1. Jaké jsou příčiny páchaní trestné činnosti nezletilými?

Z výzkumu vyplynulo 6 oblastí, které se jeví jako problematické, a ze kterých vyvstávají příčiny k páchaní trestné činnosti. Jsou to problémové rodinné zázemí, problémy ve škole, nevhodně trávený volný čas, alkohol, cigarety a drogy, negativní vliv kamarádů a party a nedostatečné finanční prostředky.

2. Jaká je motivace nezletilých pachatelů k trestné činnosti?

Výzkum ukázal, že hlavním motivem pro páchaní trestné činnosti je zábava a legrace. Vedlejším (méně častým) motivem je potom finanční prospěch.

3. Jaké mají nezletilí sklony k páchaní trestné činnosti?

Nezletilí mají sklony k páchaní trestné činnosti pod vlivem alkoholu a pod vlivem kamarádů a party.

5. Diskuze

V praktické části své bakalářské práce jsem se věnovala kvalitativnímu výzkumu v oblasti trestné činnosti nezletilých pachatelů.

Výzkum jsem prováděla formou polostrukturovaného rozhovoru, následnou analýzu poté otevřeným kódováním. Interview jsem vedla s deseti respondenty, kteří spáchali čin trestný čin (čin jinak trestný). A buď TČ krádeže nebo TČ loupeže. V několika případech i v kombinaci.

V několika případech respondenti spáchali stejný trestný čin. Z tohoto jsem tedy chtěla zkoumat, co vede různé pachatele ke spáchání stejného trestného činu.

Zde bych ráda zmínila, že závěry, které uvádím, mají základ v provedených interview. Vzorek samozřejmě není reprezentativní a nedostačuje k tomu, aby z něho bylo možno vyvodit závěry obecné. Závěry, které předkládám, se tedy rozhodně nemohou aplikovat na zbytek populace nezletilých, jsou to závěry pouze orientační.

Vzhledem k tomu, že každé lidské chování (včetně toho kriminálního) je výsledkem interakce osobnosti a vnějšího prostředí, můžeme mu dobře porozumět pouze na základě co nejdůkladnější identifikace struktury i dynamiky osobnosti ve vztahu k situačním a sociálním faktorům. Pro zjištění a následné pochopení motivace nezletilého k trestnému činu jsem posuzovala pouze vnější faktory. Na exogenní příčiny (genetika, osobnost atd) dotyčného již v mé bakalářské práci nebylo místo.

Co se týká vnějších kriminogenních faktorů, souhlasím s Bouřou.¹³⁶ Dle mého názoru má na osobu nevyzrálého dítěte vliv řada vnějších faktorů. Domnívám se, že zásadní význam pro nezletilé má rodina. Přičemž neopomínám vrstevníky, partu a volný

---

¹³⁶ BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 28

čas. Ve svém výzkumu jsem se tedy zabývala (mimo jiné) těmito faktory a oblastmi, které by se mohly negativním způsobem podílet na trestné činnosti nezletilých.

Zásadní úskalí, které z provedených interview vyšlo najevo, je rodina. Vždyť rozvod, alkoholismus či gamblerství rodičů, hádky a vyhrocené vztahy, nepřítomnost biologického otce či matky se objevily u 8 respondentů. V teoretické části poukazují na zásadní funkci rodiny při prevenci kriminality nezletilých. Dle mého názoru je totiž rodinný systém základním kamenem úspěšného fungování jedince ve společnosti. Rodina má zásadní význam při výchově. Rodinní příslušníci mají nesmírný vliv, dítě se učí nápodobou – tedy i negativním vzorem z rodiny.

Z výzkumu vyplynulo, že problémy v rodině, které mají negativní vliv na dítě, a mohou posléze vést ke kriminalitě, mají podobu rozvodu. Díky rozvodu u respondentů absentuje představa úplné a funkční rodiny. Vzhledem k absenci otce v rodině (či jeho neochoty stříetávat se svými dětmi) dotazovaní postrádali maskulinní výchovný element. Z důvodů přehršle problémů matka na své děti neměla dostatek času. Tyto výsledky plně korespondují s tezemi Bouři¹³⁷, Matouška a Kroftové¹³⁸ i Chmelíka¹³⁹. Já se s tímto rovněž ztotožňuji. Domnívám se, že rozvod (zejména probíhá-li dramaticky) zanechá na dítěti negativní stopy, a může se stát kriminogenním faktorem.

Ve výzkumu na tuto problémovou oblast volně navazovaly další aspekty. Vyhrocené a problematické vztahy mezi rodinnými příslušníky, příchod nového partnera do rodiny, který nepřijal svého nevlastního syna, špatná ekonomická situace rodiny, problémy rodičů s alkoholem a nebo nepřiměřené fyzické tresty. Díky těmto formám patologie děti vyrůstaly ve velmi stresovém prostředí, což na ně mělo za jisté negativní dopad. Rovněž tyto výsledky potvrzují názory Novotného a Zapletala.¹⁴⁰

---

¹³⁷ srovnej BOUŘA, V. Vybraná témata z kriminologie, 2007, s. 28

¹³⁸ srovnej MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2006, s. 37

¹³⁹ srovnej CHMELÍK, J. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi, 1995, s. 7

¹⁴⁰ srovnej NOVOTVNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. Kriminologie, 2004, s. 392 – 395

Ve třech případech, díky dramatické rodinné situaci, děti nežili se svými rodiči. Dva respondenti byli umístěni do dětského domova, jeden do péče strýce. Tato vyhocená situace se musela odrazit na osobě dítěte.

V teoretické části jsem zmínila význam školy pro výchovu dětí. Nepochybuji, podobně jako Němeček ¹⁴¹, že škola má na děti vliv. Citovala jsem kriminogenní faktory v této oblasti s odvoláním na Chmelíka. Výsledky mého výzkumu tyto kriminogenní faktory potvrdily. ¹⁴² Respondenti uváděli nepravdělnou docházku, neomluvené absence, špatný prospěch, snížené známky z chování. Jeden respondent zmínil problematické vztahy se spolužáky, kvůli nimž školu nenavštěvuje rád. V této souvislosti reflektuji Matouška, ¹⁴³ a naprosto sympatizuji s jeho názorem, že škola ovlivňuje jak osobnost dítěte, tak jeho morální stránku. Domnívám se, že školní prostředí může dítě ovlivnit jak pozitivně, tak negativně.

Jako závažný problém z výzkumu vyplynul volný čas. Ukázalo se, že většina respondentů tráví čas neefektivně. Mnoho z nich neudalo žádné smysluplné zájmy. Baví je vasedávat v restauracích či se potulovat ulicemi. Mnohokrát byl zmíněn počítač. Je evidentní, že takto využitý čas má dítě negativní dopad. V tomto souhlasím s Hofbauerem. ¹⁴⁴ Ztotožňuji se s názorem autora, že nabídka smysluplných volnočasových aktivit je v dnešní době bohatá, nicméně děti na tyto nabídky neumí kladně reagovat. Nicnedělání a nuda je se poté odrazovým můstkem pro skok do moří kriminality.

V souvislosti s volným časem z výzkumu vyplynula problematika nezákonných látek. Téměř všichni dotazovaní udali užívání alkoholu, kouření cigaret a marihuany. V jednom případě dokonce i pervitinu a extáze. Osobně se domnívám, že tyto látky jsou významným kriminogenním faktorem. Můj názor dokládá vzorek z mého výzkumu, kdy několik respondentů uvedlo spáchání trestného činu pod jejich vlivem. Pokud bych tedy

---

¹⁴¹ srovnej NĚMEČEK, A. Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona č. 218/2003 Sb., 2008, s. 22

¹⁴² srovnej CHMELÍK, J. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi, 1995, s. 9

¹⁴³ srovnej MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2006, s. 67

¹⁴⁴ srovnej HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas, 2001, s. 44

měla komparovat výstupy výzkumu se Sochůrkem,¹⁴⁵ mohu jeho názory potvrdit. Můj výzkum potvrdil vliv psychoaktivních látek, kdy tyto látky navodí u jedince takové chování, kterého by se v normálním stavu nedopustil.

Výzkum odhalil další velmi významnou oblast mající vliv na kriminalitu mládeže. A tou se ukázala být parta. Kamarádi a vrstevníci se ukázali být mocným faktorem, majícím vliv na nezletilé. Naprostá většina dotazovaných uvedla, že spáchala trestný čin se svými kamarády, výjimkou nebyla taková reakce, že pokud by nebylo kamarádů, trestný čin by nespáchal. Mnoho tázaných uvedlo, že s nápadem trestné činnosti nepřišel on sám, nýbrž jeho kamarád. Zde je mocný vliv party nesporný. Na tomto místě prezentuji svůj soukromý a subjektivní názor – pokud se u jedince objeví neplnohodnotné zájmy a více volného času (nuda), k negativnímu programu party je již jen malý krůček. Sdílím v podstatě obdobný názor jako Bednář.¹⁴⁶ S jeho postřehem, že děti (party) tráví svůj volný čas nepřínosným způsobem, a starší nebo zkušenější se stávají vzory pro ostatní, kteří jejich patologické chování napodobují, se ztotožňují výsledky mého výzkumu. Respondenti uvedli, že jejich kamarádi se také dopustili trestné činnosti, vše popisovali nadšeně a prezentovali skvělé pocity z adrenalinu, případně finančních prostředků, které získali. Pro mladší a nezkušené to pak byla výzva.

Ve svém výzkumu jsem se dotkla i finanční situace respondentů i celé rodiny. Ukázalo se, že všichni dotazovaní dostávají kapesné, nicméně ve většině případů jim obdržené finance nestačí. Ke zlepšení své finanční situace chodí na brigády nebo si půjčují od kamarádů. Špatná finanční situace byla u tří respondentů klíčová pro spáchání trestného činu.

Shrnutím poznatků z předešlých oblastí z výzkumu vyplynula odpověď na první výzkumnou otázku. Jaké jsou příčiny páchaní trestné činnosti nezletilými?

---

¹⁴⁵ srovnej SOCHŮREK, J. Vybrané kapitoly ze sociální patologie, 2001, s. 21

¹⁴⁶ srovnej BEDNÁŘ, M. Volný čas a kriminalita dětí a mládeže, 2006, s. 23

Prozkoumání všech předchozích oblastí mi umožnilo zjistit a pochopit motiv pro spáchání trestné činnosti, a zodpovědět tak druhou výzkumnou otázku. Jaká je motivace nezletilých pachatelů k trestné činnosti? Výzkum v podstatě odhalil pouze dva základní motivy (příčemž pozadí jednotlivých motivů se lišilo). Tím méně zastoupeným motivem byly finance. Ve třech případech respondenti spáchali trestný čin z důvodu neutěšené finanční situace. Jejich nezákonné jednání bylo motivováno penězi. Jeden z těchto dotazovaných trpěl pocitem méněcennosti, jelikož jeho materiální zabezpečení nedosahovalo takové úrovně jako jeho vrstevníků. Velmi těžce nesl fakt, že mu matka nemůže koupit značkové oblečení ani elektroniku jako mají jeho kamarádi. Další respondent měl značné finanční náklady z důvodu vcelku zvýšených nároků. Stále si kupoval sladkosti, chodil na pouťové atrakce, což samozřejmě vyžadovalo jisté finanční možnosti. Poslední respondent z této skupiny nedostával od rodičů takové kapesné, které by pokrylo jeho potřeby. Druhým, většinově zastoupeným, motivem (zbylých 7 respondentů) byla zábava a legrace. Dotazovaní pravidelně udávali, že se s kamarády nudili, chtěli legraci a adrenalin. Jeden respondent uvedl, že jeho motivem byly kromě zábavy a vzrušení i drogy, které jim vedoucí party dal za spolupráci na trestném činu. Další uvedl, že mimo vzrušení ho lákaly cigarety, které chtěl trestným činem získat. V podstatě tento výstup z mého výzkumu plně koresponduje s teorií, o kterou se opírám v teoretické části. Vzhledem k charakteristice trestné činnosti nezletilých, kterou cituji dle Ministerstva vnitra,¹⁴⁷ se jeví tyto dvě skupiny motivů jako pochopitelné a předvídatelné.

Z provedeného výzkumu se mi podařilo zjistit i odpověď na poslední výzkumnou otázku – Jaké mají nezletilí sklony k páčání trestné činnosti? Z reakcí dotazovaných vyšlo najevo, že sklony k páčání trestné činnosti mají pod vlivem alkoholu. Respondenti uvedli, že trestný čin spáchali v důsledku účinku alkoholu. Neměli zábrany a nebáli se jednat protiprávně. Sklony k páčání trestné činnosti mají také pod vlivem kamarádů. Dotazovaní vypověděli, že je kamarádi hecovali (nebo se hecovali vzájemně s kamarády) k nezákonnému jednání. Mnoho z nich spáchalo trestný

---

¹⁴⁷ srovnej MV ČR. Návrh systémového přístupu k péči o dětské a mladistvé delikventy – Rozbor situace v oblasti péče o delikventní mládež

čin s kamarády, často z pohnutky kamarádů. Tomuto výsledku odpovídá i pasáž z teoretické části, věnovaná vlivu alkoholu, drog a vrstevníků na kriminalitu nezletilých.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit příčiny, a zejména pak motivy k trestné činnosti páchané nezletilými pachateli. Snažila jsem se zjistit, co vede nezletilé pachatele k páchání trestné činnosti a vyjasnit tak jejich motivaci. Protože motivace těchto mladých pachatelů je velmi složitá, k dokonalému pochopení jsem se zabývala i rizikovými oblastmi, které mohou mít na dítě negativní vliv. Jak vyplývá z provedené analýzy rozhovorů, domnívám se, že se mi stanovený cíl podařilo splnit. Z provedených interview vyšly najevo problematické oblasti i motivy k páchání trestné činnosti. Jak jsem již zmínila, výsledky plně korespondují s teoretickou částí, a dokládají tak nastíněnou charakteristiku trestné činnosti nezletilých pachatelů.

6. Závěr

Na závěr mi nezbývá než se zamyslet nad poznatky a postřehy nabytými při zpracovávání mé bakalářské práce provést jejich shrnutí.

Lidské chování je výslednicí osobnosti a vnějšího prostředí. Abychom ho dokonale pochopili, musíme se tak důkladně seznámit se strukturou i dynamikou osobnosti a vztahem osoby k vnějšímu prostředí. Abych tedy mohla zjistit motivaci nezletilých pachatelů k trestné činnosti, musela jsem se seznámit s faktory ovlivňujícími kriminální chování. Přičemž pozornost jsem ve svém výzkumu věnovala pouze těm vnějším. Jistě by bylo nesmírně zajímavé zaobírat se genetickými dispozicemi či osobnostními charakteristikami respondentů, nicméně na to již v mé bakalářské práci nezbyl prostor. Nebylo by v mých silách a schopnostech posuzovat vliv těchto vnitřních příčin.

V teoretické části mé bakalářské práce bylo mým cílem za pomoci odborné literatury vysvětlit základní pojmy týkající se kriminality, popsat kriminogenní faktory mající vliv na trestnou činnost dětí a osvětlit charakteristiku trestné činnosti nezletilých. Na základě toho poté přiblížit jejich motivaci k trestné činnosti.

Jak jsem již předeslala, kriminální chování dětí vychází z řady příčin. Počínaje biologickými, v podobě dědičnosti, pokračuje těmi psychogenními a sociogenními konče. Je však nutné konstatovat, že drtivě převažují případy, kdy jsou všechny faktory nakombinovány a jdou ruku v ruce. I přes toto se však domnívám, že můžeme označit jeden faktor, který se vyskytuje u většiny případů a je zásadní. Na mysli mám jakýkoli typ rodinného selhání. Rodina dle mých domněnek hraje ve vývoji dítěte nejzásadnější a nejdůležitější roli. Snoubí se v ní mnoho faktorů, které působí na dítě již od jeho početí. Prvně dává do vínku dítěti specifickou genetickou výbavu, v podobě intelektu i širokého spektra osobnostních vlastností. Nesmírný význam má pak ve výchově. Stěžejní měrou se podílí na vývoji dítěte. Můžeme jednoznačně potvrdit, že naprostá většina nezletilých

pachatelů pochází z nestabilního a narušeného prostředí. Jsou v rodinách (de)formování rodiči, kteří postrádají etické i mravní předpoklady ke správné a vhodné výchově, a se svým životem, i se životy svých dětí, nakládají velmi nezodpovědně. Domácí prostředí je mnohdy poznamenáno nějakou formou sociálně patologického chování (alkoholismem, gamblerstvím). Rodina tak v podstatě inspiruje dítě k zahájení delikventní dráhy. Nemůžeme se proto divit, že takto ohrožení jedinci pak unikají z rodného hnízda do party, zpravidla stejně determinovaných jedinců. Z těchto jedinců se následně vyrysuje skupina delikventů, kteří mají problémy s plněním společenských norem. Zpravidla již od počátku školní docházky mají ve škole problémy a dopouští se drobných přestupků. Ty se následně zpravidla stupňují a ve věku mladistvých již mají zkušenosti s řízením v trestních věcech mladistvých. Je však nutné konstatovat, že takováto skupina „chronických dětských delikventů“ naštěstí tvoří pouze malou část nezletilých či mladistvých delikventů. Je pozitivní, že u většiny mládeže se jejich nezákonné jednání přispisuje a váže k procesu dospívání, a po ukončení tohoto období vymizí.

Na rodinné prostředí volně navazuje škola a její vliv či podíl na výchovu dětí. U dětských pachatelů trestné činnosti zpravidla můžeme pozorovat rezervovaný postoj a vztah ke škole. Škole nepřikládají velký význam, nepřipadá jim důležitá, je pro ně nudná. V mnoha případech to má souvislost s faktem, že tyto děti pochází z rodinného prostředí, kde se vzdělání příliš necení a vzpomínky jejich rodičů, spojené se školními lavicemi, nejsou idylické. Neopomenutelnou záležitostí je pak spolupráce rodičů se školou, protože mnoho rodičů má za to, že výchova je úlohou především školy. Ale rodiče by měli se školou navázat smysluplnou spoluprací. Kooperace by měla probíhat v přátelské atmosféře a důvěře, neboť škola je zodpovědná nejenom za vzdělání, ale rovněž za socializaci dítěte. A čím je slabší vliv hlavního socializačního prvku – rodiny, tím větší vliv by měla mít škola.

Zároveň by se měli pokusit zapojit dítě do společensky hodnotných volnočasových aktivit a měli by vzít na vědomí, že právě tato forma prevence může dítě

uchránit před vlivem patologických jevů. Neboť jak se prokázalo, děti si samy nejsou plně schopni uvědomit důležitost hodnotného a smysluplného využití volného času. Značná část dětí tak upřednostňuje trávení volného času pasivním způsobem.

Významná úloha jistě připadá také společnosti. Pozorujeme, že morálka dnešní společnosti, a následně pak také dětí, je oproti minulým dobám podstatně uvolněnější. Čím dál více ubývá etiky mezi lidmi, a lidé nemají dostatek odpovědnosti za své jednání. Musíme tak uznat, že na kriminalitě dětí má společnost svou vinu. Také tlak, který je v této souvislosti na děti vyvíjen je mnohem větší, než jak tomu bylo v předchozích letech. Jedinec, který není dostatečně odolný či méně přizpůsobivý má potom problémy vyrovnat se s rychlostí, kterou se společnost vyvíjí. A přesně v tomto okamžiku se mohou vytvořit vhodné podmínky pro delikventní jednání. V dnešní konzumní společnosti, kdy je kladen důraz na rychlost a výkonnost, kdy nejskloňovanějším pojmem jsou peníze, a lhostejnost a bezohlednost se staly synonymy k právu a pořádku, se hodnoty posunuly do materiální oblasti. Což se projevuje například tím, že jedinci dávají přednost význačnému postavení v práci na úkor výchovy svých dětí. Vzhledem k tomu, že osobnost dítěte ještě není zcela vyvinuta, je to bytost křehká, není překvapením, že má problémy se zvládnutím rychlosti vývoje společnosti a má problémy s tlakem vnějšího prostředí.

Spektrum trestných činů páchaných nezletilými je poměrně chudé. Majetková kriminalita nemá konkurenta. Domnívám se, že v tomto směru má široká veřejnost velmi zkreslené informace. Zejména vlivem médií je povědomí o kriminalitě mládeže značně nepřesné. Ve společnosti kolují fámy o neskutečné brutalitě a velkém počtu závažných trestných činů. Trestná činnost této subkultury se líčí jako fyzicky ohrožující. Statistiky ovšem ukazují, že násilná juvenilní kriminalita vůči životu či zdraví je v podstatě jen okrajovou záležitostí s nepříliš závažnými následky. To ale zajisté neznamená, že by se kriminalita dětí mohla podceňovat. Opak je pravdou, protože v zárodečné formě jednání je naděje na korekci největší.

Při rozboru motivace trestných činů se ukazuje, že k vyvolání určitého jednání je někdy významnější osobnost pachatele, jindy jsou v převaze vnější okolnosti. Důvodem činů jinak trestných, páchaných v období dětství a dospívání, je většinou nuda. Nezletilí jsou z valné části motivováni legrací, zábavou, dobrodružstvím a vzrušením, které jim trestný čin přináší. Motivací k nezákonné formě jednání je i nevyhovující finanční situace. V pozadí tohoto motivu je často snaha vyrovnat se, či trumfnout své kamarády (například ve značkovém oblečení či elektronice). Dnes je již zcela běžné, že děti se vstupem do základní školy dostávají mobilní telefony či jiné věci, díky kterým u ostatních stoupnou v ceně. Pro děti ze sociálně slabšího rodinného prostředí je pak problematické smířit se s touto, pro ně důležitou, situací. Prostředkem k jejímu řešení se pak stává kriminalita.

Dětská kriminalita je v naprosté většině páchána ve skupině. Je to aktivita, která skupinu tmelí. Děti umožní pocit identifikace a zařazení. A v této souvislosti opět odkazují na vliv rodiny. Zde se vše začíná. V případě, že je rodina nefunkční, není se co divit, že si děti nepočínají takovým způsobem, jak bychom chtěli. Neosvojili si potřebné vhodné návyky ani příklady, a logicky se tak stávají náchylnějšími k všude přítomným patologickým jevům. Jejich schopnost čelit vlivu vrstevníků je tak omezena. Zároveň prostředí party rodinné zázemí v očích dítěte nahrazuje.

Z dostupných statistických údajů je možné vyčíst, že kriminalita dětí v posledních letech klesá. Tento pozitivní fakt ovšem kazí poznatek o tom, že roste míra násilných trestných činů jsoucích na vrub mládeži, a jsou registrovány nové formy jejich nezákonného počínání. I přes tuto skutečnost je však důležité nezoufat, neztrácet naději a doufat, že příznivým působením rodiny, školy a dalších společenských faktorů, ve spojení s účinnými a efektivními preventivními programy, budeme úspěšní a podaří se toto chování eliminovat a pozitivní vývoj ve snižování množství činů jinak trestných bude pokračovat.

Ve výzkumné části mé bakalářské práce se mé úsilí upínalo ke snaze odhalit faktory vedoucí ke kriminálnímu chování dětí, a následně pak pochopit a zmapovat

motivaci nezletilých pachatelů k trestné činnosti. Stanovila jsem si 3 výzkumné otázky: 1. Jaké jsou příčiny páchaní trestné činnosti nezletilými? 2. Jaká je motivace nezletilých pachatelů k trestné činnosti? 3. Jaké mají nezletilí sklony k páchaní trestné činnosti? Výše uvedené informace naprosto korespondují s výsledky mého výzkumu. Zmíněné kriminogenní faktory se potvrdily. Motivy souhlasily. Sklony se projevíly.

Má bakalářská práce měla tedy za cíl komplexně pojmout téma činů jinak trestných páchaných nezletilými a co možná nejdůkladněji jej čtenářům představit a přiblížit. Díky výzkumu, který tvoří praktickou část mé bakalářské práce, jsem měla možnost dát svým teoretickým poznatkům praktickou podobu a konkrétně ukázat vliv vnějších faktorů na případnou trestnou činnost nezletilých pachatelů.

Myslím, že cíle své bakalářské práce, které jsem si vytyčila byly úspěšně splněny. Tímto podle mě vznikla ucelená práce, která představuje problematiku kriminality mládeže jakožto jeden z nejzávažnějších společenských problémů současnosti.

Vzhledem k tomu, že děti jsou následující generací, která bude v našem světě působit a bude ho ovlivňovat, je nezbytné jim věnovat co nejvíce pozornosti. A to ať už ve smyslu příjemných věcí, tak i těch méně příjemných – příkladmo delikvence. Odhalením motivace těchto pachatelů bude poté možno lépe a účinněji nastavit preventivní programy, kterými by se eliminoval tento sociálně patologický jev, a díky čemuž by se v naší společnosti vytvořilo příznivé sociální klima. V tomto se domnívám by mohl být přínos mé bakalářské práce do zdravotně sociální oblasti.

7. Klíčová slova

čin jinak trestný

kriminalita

kriminogenní faktor

motivace

nezletilý

8. Seznam použitých zdrojů

1. BEDNÁŘ, Miroslav. *Volný čas a kriminalita dětí a mládeže*. Brno, 2007. 112 s. Diplomová práce na Pedagogické fakultě v Brně. Vedoucí práce Tomáš Čech.
2. BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. 105 s. Pedagogická fakulta. ISBN 97-80-7368-309-2.
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých. *Kriminalistika* [online]. 2003, č. 4. [cit. 2008-10-28]. Dostupný na WWW: < http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_04/cirtkova.htm >.
4. FELDMAN, Philip. *The Psychology of Crime: A Social Science Textbook*. 1 st ed. New York : Cambridge University Press, 1993. 526 p. ISBN 052133120X.
5. FLOURI, Eirini. Contextual risk and child psychopathology. *In Child Abuse & Neglect: The international Journal*. Oxford : Elsevier, UK, s. 913 – 1002, Number 10, 2008, ISSN 0145–2134.
6. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno : Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
7. GILLERNOVÁ, Ilona; BOUKALOVÁ, Hedvika a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2006. 282 s. ISBN 80-246 1293-3.
8. GJURČOVÁ, Jitka; ŽÁRSKÝ, Martin. Vývoj kriminality v ČR se zvláštním zřetelem na kriminalitu dětí a mládeže. *Kriminalistika* [online]. 1999, č. 1 [cit. 2008-10-28]. Dostupné na WWW: < <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/1999/9901/vyvoj.html> >.
9. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 408 s. ISBN 80–7367-040–2.
10. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 176 s. ISBN 80–7178-927–5.
11. CHMELÍK, Jan. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii praxi*. 1. vyd. Praha : MV ČR, 1995. 45 s.

12. ICM NIDM MŠMT. *Kriminalita a delikvence – charakteristika*. [online]. 16. 10. 2007. [cit 2008-10-29]. Dostupný na WWW: < <http://www.icm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika> >.
13. JELÍNEK, Jiří, MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. Praha : Linde, 2004. 143 s. ISBN 80-7201-493-5.
14. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouora deprivantů: Nestvůry, nástroje, obrana*. 2. vyd. Praha : Galén, 2006. 326 s. ISBN 978-80-7262-410-2.
15. KOVAŘÍK, J. K problematice sociálně patologických jevů a jejich příčin u dětí a mládeže. *České vězeňství*, 1999, č. 4.
16. KUČHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1 vyd. Praha : C. H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
17. LABÁTH, Vladimír a kol. *Riziková mládež*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. 160 s. ISBN 80-85850-66-4.
18. MAREŠOVÁ, Alena. Kriminalita mládeže. *Trestní právo*, 2005, č. 4., s. 16.
19. MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita dětí a mládeže v ČR* [online]. 2008 [cit 2009-02-14]. Dostupné na WWW < <http://www.viod.cz/cz/agis/anotace-prednasek/kriminalita-deti-a-amladeze-v-cr.html> >
20. MATOUŠEK Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence : možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. vyd., aktualiz. Praha : Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
21. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality za rok 2008*. [online]. Praha : MŠCR, 2008 [cit 2008-10-29]. Dostupný na WWW: <<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>>.
22. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Návrh systémového přístupu k péči o dětské a mladistvé delikventy - Rozbor situace v oblasti péče o delikventní mládeže* [online]. Praha : MVČR, 2008 [cit 2008-10-29]. Dostupný na WWW: < <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21034253&docType=ART> >.
23. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
24. NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. 1. vyd. Praha : Academia, 2004. 272 s. ISBN 80-200-0592-7.
25. NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha : ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.

26. NĚMEČEK, Aleš. *Protiprávní činy mládeže a sankce dle zákona č. 218/2003 Sb.* Brno, 2008. 128 s. Bakalářská práce na Pedagogické fakultě v Brně. Vedoucí práce Jana Čuhelová.
27. NIKL, Josef. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci.* 1. vyd. Praha : Policejní akademie ČR, 2000. 100 s. ISBN 80-7251-033-9.
28. PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie.* 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2001. 184 s. ISBN 80-247-0181-2.
29. POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality.* [online]. 2009, cit [12. 1. 2009]. Dostupné na WWW. <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>>.
30. POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR. *Statistický výkaz kriminality za období 1. 1. 2008 do 31. 12. 2008.*
31. REGOLI, Robert. M., HEWITT, John. D. *Delinquency in Society: Child-centered Approach,* 1 st ed, New York: Mc Gray – Hill Companies, 1991, 506 p., ISBN 0070513276.
32. ŘÍČAN, Pavel, KREJČÍŘOVÁ, Dana a kol. *Dětská klinická psychologie.* 4. vydání. Praha: Grada, 2006. 603 s. ISBN 80-247-1049-8
33. SMOLA, Zdeněk. Děti – záruka naší budoucnosti. In *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence, Praha, 24. – 26. září 2001.* II. odborný seminář. Praha : Free Teens Press, 2001. s 77 – 80. ISBN 80-902898-1-9.
34. SMOLA, Zdeněk a kol. *Kriminalita dětí a mládeže v ČR* [online]. [cit 2008-10-29]. Dostupný na WWW: < <http://www.viod.cz/cz/agis/anotace-prednasek/kriminalita-deti-a-mladeze-v-cr.html> >.
35. SOCHŮREK, Josef. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie.* 2. díl. 1. vyd. Liberec, 2001. 47 s. ISBN 80-7083-495-1.
36. SVOBODOVÁ, Tereza. *Aktuální otázky dětské delikvence* (psychologické a právní aspekty, regionální obraz problematiky). Brno, 2007. 75 s. Diplomová práce na Právnické fakultě v Brně. Vedoucí práce Drahomíra Houbová.
37. ŠVESTKOVÁ, Renata. *Leisure time activities as prevention of socio-pathological behavior.* In *Health and Social Questions of Childhood id European context. Conference Proceedings.* 1 st ed. České Budějovice : University of South Bohemia in České Budějovice, 2006. 120 p. Faculty for Health and Social Studies. ISBN 80-7040-911-8.

38. TUČEK, Jan, CHODURA, Václav. *Psychiatrie*. 3. vyd. České Budějovice, 2005. 90 s. ISBN 80-7040-786-7.
39. TŮMA, Tomáš. *Kriminalita dětí a mládeže v okrese Náchod*. Brno, 2006. 85 s. Diplomová práce na Pedagogické fakultě v Brně. Vedoucí práce Lenka Gulová.
40. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*. 1. vyd. Liberec : Technická univerzita Liberec, 2003. 105 s. ISBN 80-7083-703-9.
41. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
42. VEČERKA, Kazimír at al. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 139 s. ISBN 80-7338-033-1.
43. ZOUBKOVÁ, Ivana, NIKL, Jaroslav, ČERNÍKOVÁ, Jaroslava. *Kriminalita mládeže*. 1. vyd. Praha : Policejní akademie ČR, 2001. 89 s. ISBN 80-72-51-070-3.
44. Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon*.
45. Zákon č. 141/1961 Sb., *trestní řád*.
46. Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*.

Ostatní zdroje:

1. <http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/poruchy-osobnosti/67.html>.

9. Přílohy

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Příloha č. 5

Příloha č. 6

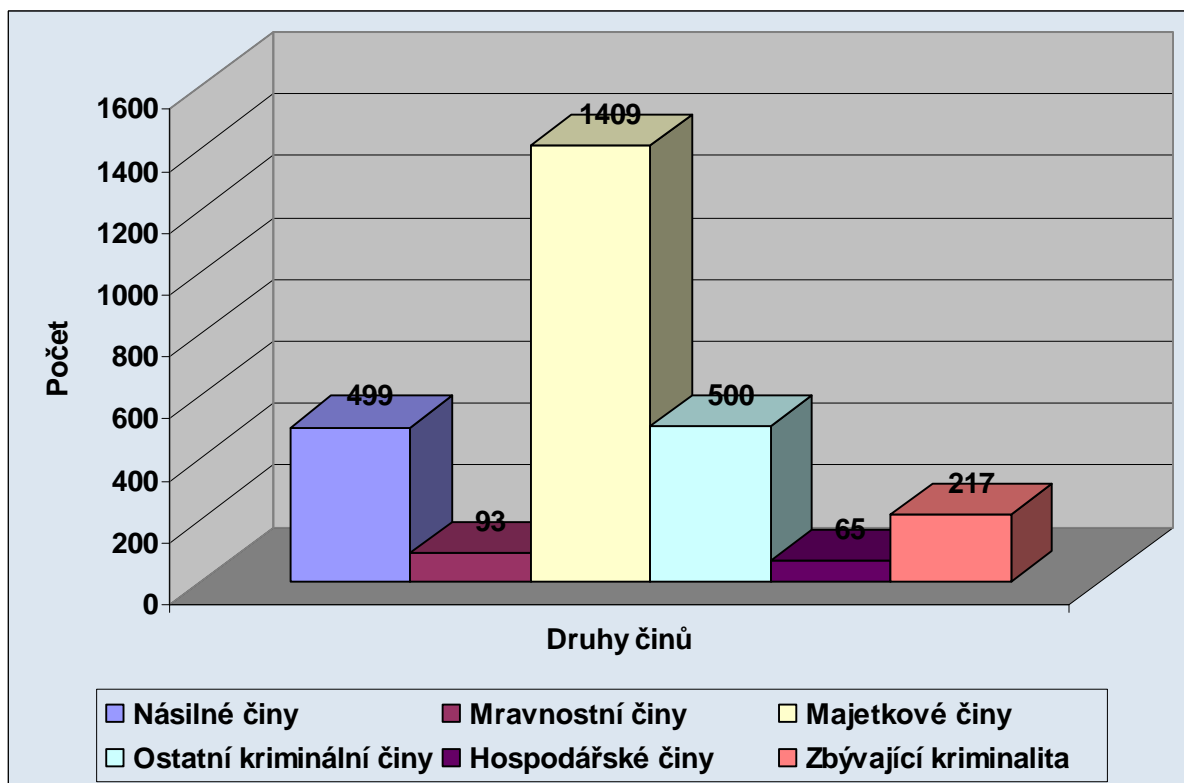
Příloha č. 7

Příloha č. 8

Příloha č. 1

Graf č. 1

Struktura kriminality nezletilých pachatelů
(1. 1. 2008 – 31. 12. 2008)

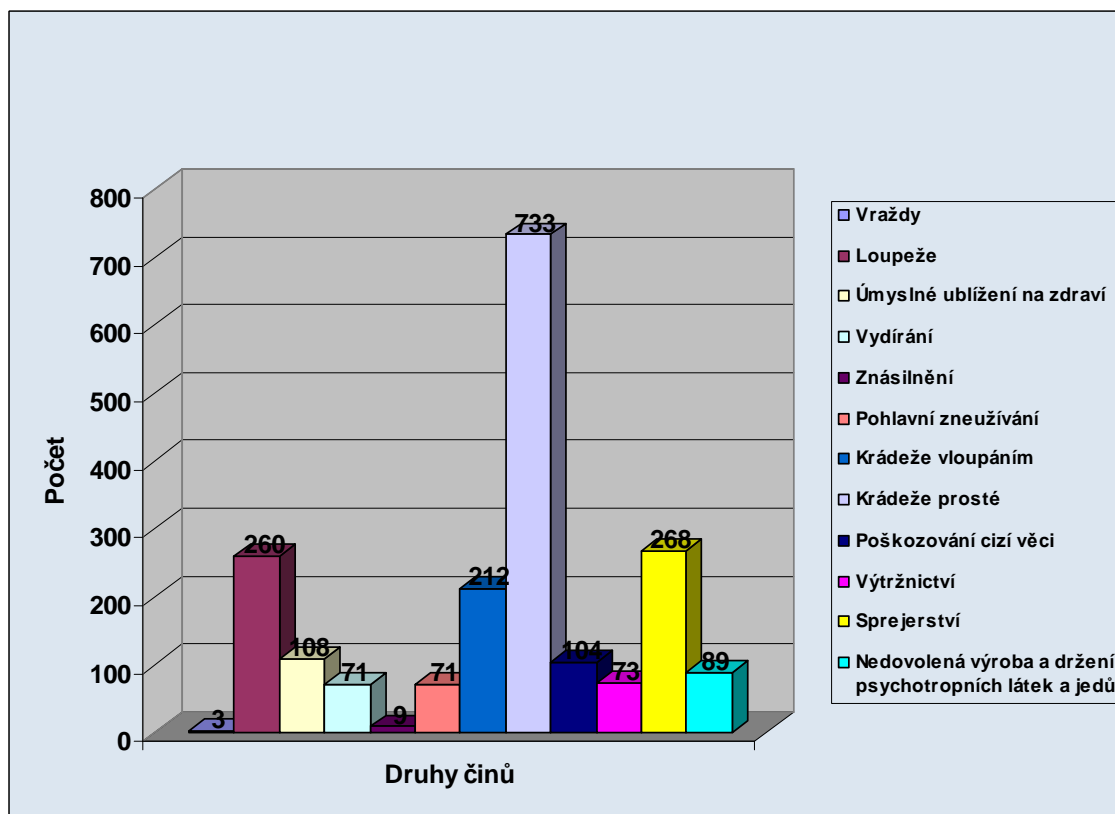

Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>

Příloha č. 2

Graf č. 2

Druhy trestných činů páchané nezletilými
(1. 1. 2008 – 31. 12. 2008)

Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>

Příloha č. 3

**Tab. 1 Trestná činnost
nezletilých osob
(1989 – 2008)**

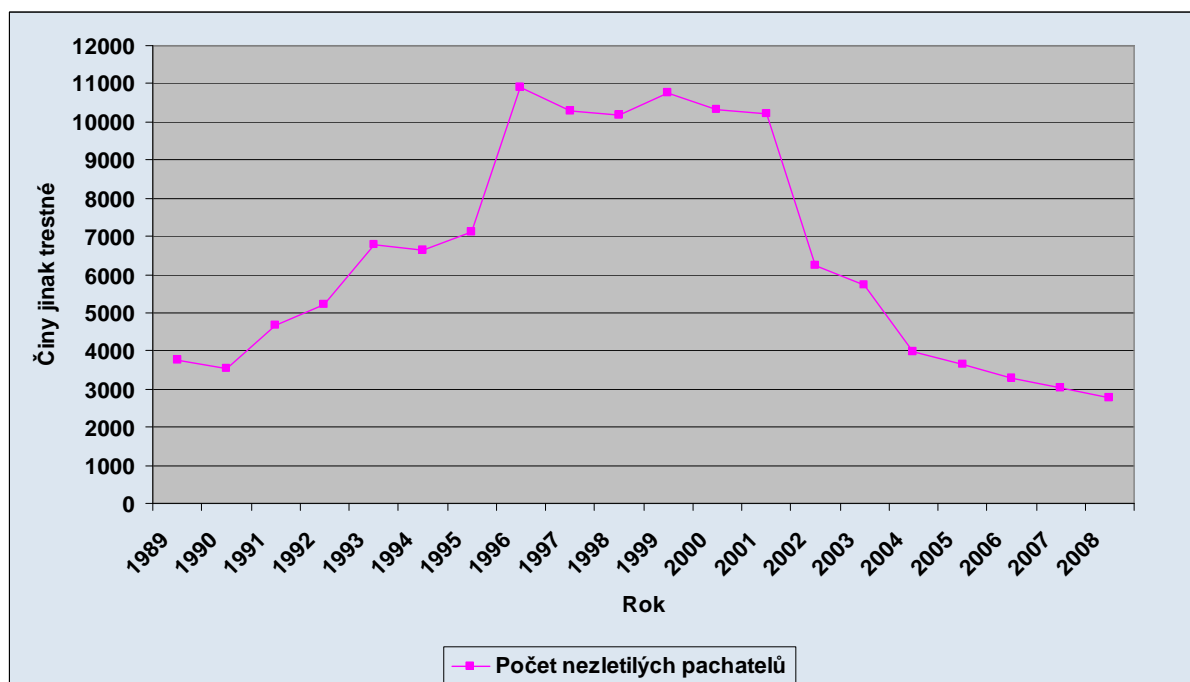
Rok	Počet pachatelů
1989	3 759
1990	3 524
1991	4 678
1992	5 234
1993	6 780
1994	6 632
1995	7 118
1996	10 899
1997	10 296
1998	10 175
1999	10 757
2000	10 313
2001	10 224
2002	6 232
2003	5 724
2004	3 977
2005	3 643
2006	3 294
2007	3 040
2008	2 783

Zdroj: Statistická ročenka kriminality – rok 2008. Ministerstvo spravedlnosti ČR
<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>.

Příloha č. 4

Graf č. 3

Vývoj trestné činnosti nezletilých (1989 – 2008)

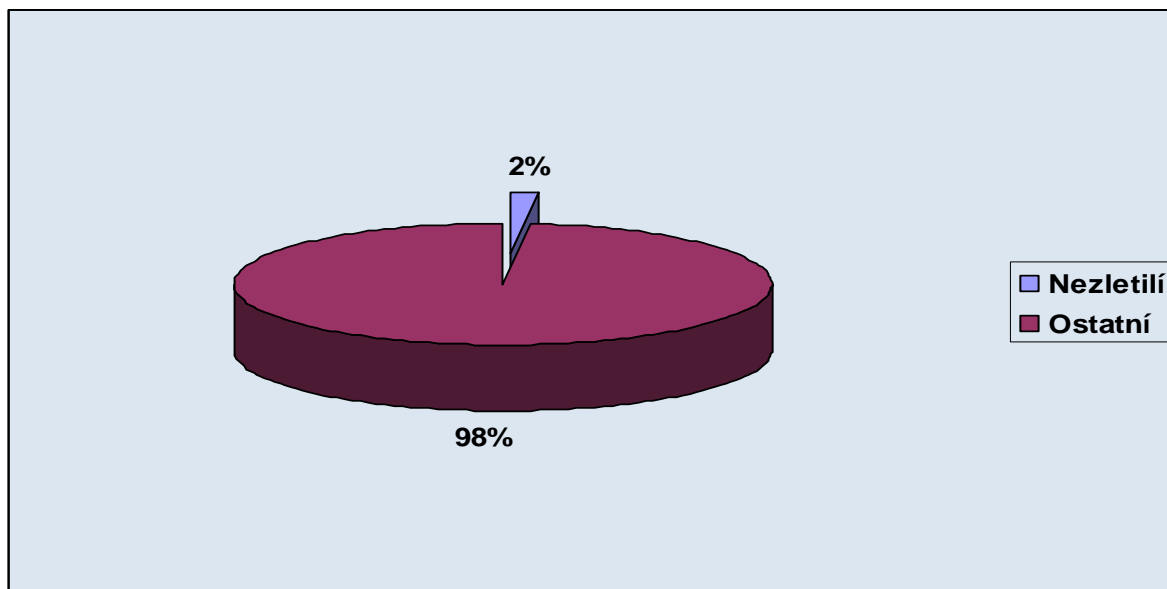

Zdroj: Statistická ročenka kriminality – rok 2008. Ministerstvo spravedlnosti ČR
<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>.

Příloha č. 5

Graf č. 3

**Podíl nezletilých pachatelů na celkové trestné činnosti
(1. 1. 2008 – 31. 12. 2008)**

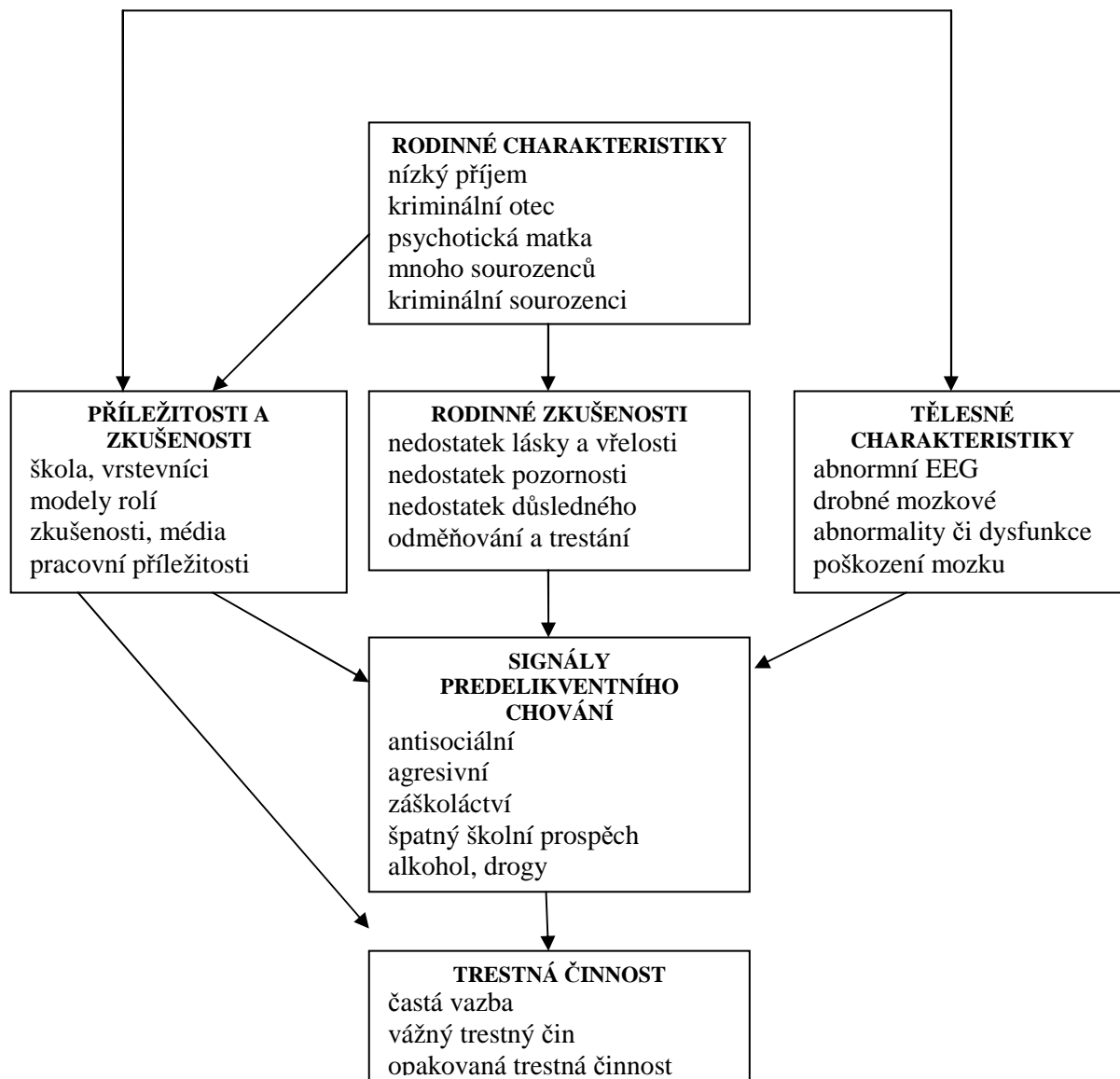

Zdroj: Policejní prezidium ČR, Statistický výkaz kriminality za období od 1. 1. 2008 do 31. 12. 2008

Příloha č. 6

Schéma č. 1. Greenwoodův model prediktorů delikvence

Zdroj: KOVAŘÍK, J. K problematice sociálně patologických jevů a jejich příčin u dětí a mládeže. České vězeňství, 1999, č. 4

Příloha č. 7

Tab. č. 2.

Tématické okruhy k interview

Rodina	<ul style="list-style-type: none"> - rodiče - zaměstnání rodičů - sourozenci - vztahy v rodině - tresty od rodičů - problémy v rodině - finanční situace v rodině - bydliště rodiny
Dětství	<ul style="list-style-type: none"> - jaká byla situace v rodině - prarodiče - vztahy v rodině v dětství - trestání ze strany rodičů - trávení volného času, prázdnin, tábory
Studium	<ul style="list-style-type: none"> - základní škola - prospěch - chování - spolužáci - učitelé
Volný čas	<ul style="list-style-type: none"> - trávení volného času - koníčky, sport - kamarádi - party - alkohol, drogy - večerní život
Popis trestného činu	<ul style="list-style-type: none"> - popis události - odůvodnění, motiv

Příloha č. 8

„K ověření teoretického konceptu, který vychází z hypotézy o existenci dědičných dispozic zvyšujících sklon k páčání trestných činů, byly opakovaně prováděny výzkumy dvojčat a tzv. výzkumné adopční studie“.¹⁴⁸

Jako příklad Kuchta uvádí dánský výzkum Christiansena, publikovaný v roce 1977, kdy byla zjišťována kriminalita u 325 párů jednovaječných i 611 párů dvojvaječných dvojčat. Tento výzkum potvrdil vyšší shodné chování u jednovaječných dvojčat. Kriminalita obou jednovaječných sourozenců byla 35,2%, zatímco u dvojvaječných dvojčat to bylo pouze 12,5% případů.¹⁴⁹

Tento trend dokládá i Studie raného vývoje dvojčat (Twins Early Development Study, TEDS), kterou popisuje Koukolík¹⁵⁰ Zde bylo sledováno 3687 dvojčat ode dne jejich narození v letech 1994 a 1995. Pozornost byla zaměřena na výskyt otrlosti, bezcitnosti, zejména absenci pocitu viny po spáchání společensky nepřijatelného skutku. Otrlost a bezcitnost autor považuje základní rysy psychopatie. Z uvedeného vzorku bylo vybráno 10% těch, kteří měli těžkou podobu (antisociální) poruchy chování a byli rozděleni do dvou skupin – jedna skupina měla psychopatické rysy a druhá je neměla. A hledala se odpověď, jestliže daný jedinec (ne)má psychopatické rysy, jak je na tom jeho dvojče? Zjistilo se, že porucha chování bez psychotických rysů má genetickou zátěž malou, zatímco 4/5 rozdílů v chování mezi běžnou populací a chlapci s psychopatickými rysy jsou podmíněny geneticky.

Obdobný výzkum dokládá i Labáth¹⁵¹. Odkazuje na studii Mednicka ve spolupráci s Volavkou. Dle Labátha „... zjistili, že až 60% monozygotných dvojčat vykazuje rovnaké kriminálne vzorce správania. Zo skúmanej vzorky jednovaječných

---

¹⁴⁸ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie trestní politiky, 2005, s. 61

Ve výzkumech dvojčat se vychází z toho, že genetický základ jednovaječných dvojčat je identický, zatímco genetický základ dvojvaječných dvojčat se odlišuje. To znamená, že pokud skutečně hraje dědičná dispozice významnou roli v genezi delikventního chování, mělo by se v případě delikventního chování jednoho dvojčete z jednovaječného páru zachovat podobným způsobem i druhé dvojče statisticky významněji než jak tomu bude v případě páru dvojvaječných dvojčat, kde stejný genetický základ chybí.

¹⁴⁹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie trestní politiky, 2005, s. 61

¹⁵⁰ KOUKOLÍK, F., DRŤILOVÁ, J. Vzpouza deprivantů, nestvůry, nástroje, obrana, 2006, s. 71

¹⁵¹ LABÁTH, V., a kol. Riziková mládež, 2001, s. 64

dvojčiat, ktoré páchajú trestnú činnosť, teda až šesť z desiatich pácha činnosť rovnakého druhu. U dvojvaječných dvojčiat páchala obdobnú trestnú činnosť jedna tretina“.

K poukázaniu významu dedičnosti v problematike delikvence, bych ráda zmínila i výsledky studie B. Hutchingsa a S. A. Mednicka, ktorá sa zabývala adoptovanými deťmi.¹⁵² Jedná sa o štúdiu, ve ktorej sa porovnávala kriminálna aktivita detí v závislosti na trestnej činnosti ich biologických a adoptívnych rodičov. Výskum ukázal, že z 143 mladistvých pachateľov trestnej činnosti, žijúcich v nebiologickej rodine malo záznam v trestnom rejstříku až 31% ich biologických otcov. Toto teda ukazuje na hypotézu genetického dispozície (navzdory minimálnemu kontaktu s biologickými otcami sa kriminálna aktivita týkala i ich detí). V kontrolnej reprezentatívnej skupine malo iba 11% rodičov záznam v trestnom rejstříku.

Jiný výskum zaměřený na oblasť genetických dispozícií ke kriminálnemu chovaniu uvádza, kedy by deti krátce po narodení svěřeny do péče adoptívnych rodičov. V této souvislosti je nejvíce citovanou studií práce Mednicka. Jedná se o adopce, k nimž došlo v Dánsku mezi lety 1927 a 1947. Tato studie se opírá o materiál, který zahrnuje 14 427 adoptívnych detí, jejich biologických a náhradních rodin. Analyzovány byly jen případy synů, protože kriminalita dcer byla nepatrná. Výsledky studie lze shrnout následovně:

- v rodinách, kde nebyl ani biologický ani adoptivní rodič usvědčen z trestného činu, mělo záznam v trestním rejstříku 13,5% chlapců
- v rodinách, kde byl usvědčen jen adoptivní rodič, mělo záznam v trestním rejstříku 14,7% chlapců (proti předchozí skupině nepředstavuje až tak významný statistický rozdíl)
- v rodinách, kde byl usvědčen biologický rodič, mělo záznam v trestním rejstříku 20% chlapců
- v rodinách, kde se trestného činu dopustil i biologický i adoptivní rodič, mělo záznam v trestním rejstříku 24,5% chlapců

---

¹⁵² FELDMAN, P. Psychology of Crime. A Social Science Textbook, 1993, s. 149

- synové, kteří se kriminality dopouštěli opakovaně měli, s významně větší pravděpodobností než ostatní zkoumané osoby, rodiče usvědčeného z opakované trestné činnosti

Tento výzkum nepotvrdil existenci specifické dispozice k určitému typu trestné činnosti. Dle Mednicka má děděná biologická dispozice obecnou povahu, a souvisí se schopností dítěte přizpůsobovat se rodinným a společenským pravidlům. Mednick totiž získaná data dále zkoumal a zjistil, že se u dítěte, adoptovaného rodinou s vysokým společenským a ekonomickým postavením, oslabují projevy dědičné dispozice ke kriminalitě v chování. A oproti tomu děti, které byly adoptovány chudými rodinami s nízkým společenským postavením měly o 40% větší pravděpodobnost, že se budou chovat kriminálně než děti adoptované rodinami z druhého konce společensko-ekonomického žebříčku. Z toho lze vyvodit, že lepší podmínky v dětství snižují kriminalitu adoptovaných dětí, bez ohledu na dědičnost.¹⁵³

---

¹⁵³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, 2003, s. 25